

תולדות משפחת שמערלינג

מזכרת משמחת הנישואין
של
לוי יצחק וחנה שיחיו
גרינברג
ח' מרחשון ה'תשפ"ז

בעזה"ת

פתח-דבר

שלום וברכה,

לזכרון טוב, ליום כלולות צאצאינו החתן הת' הרב מ' לוי יצחק שי' עב"ג
הכלה המהוללה מ' חנה תחי',

הננו בזה לכבד את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו, מקרוב ומרחוק,
בתשורה זו, בה נלקטו תולדות משפחת שמערלינג, שרשי משפחת הכלה.

מלאכת הליקוט והעריכה נעשתה על ידי אח הכלה, ר' מנחם שי' שמערלינג,
ועל כך תודתנו נתונה לו.

תולדות שרשי משפחת החתן, ביניהם החסידים הנודעים הרה"ח ר' יעקב
זכרי' הלוי מסקאליק (ר' יענקל זוראוויצ'ער) הי"ד, הרה"ח ר' שמואל צבי פוקס
ע"ה, הרה"ח ר' משולם זוסיא פרידמן ע"ה, הרה"ח ר' אהרן חזן ע"ה, הרה"ח ר'
משה גרינברג ע"ה ועוד, כבר נתפרסמו בכמה במות שונות ומפורסמים הם בין
אנ"ש.

ברצוננו להביע בזה תודתנו לכל ידידינו ומכירינו אשר הואילו לשמוח אתנו
יחדיו, ביום שמחת לבבנו, ולברכנו בברכת מז"ט, וחיים מאושרים בגשמיות
וברוחניות. הא"ל הטוב, הוא יתברך, יברך אתכם בתוך כלל אחב"י יחיו בברכות
מאליפות מנפש ועד בשר.

ויהי רצון מהשי"ת, שנזכה לקיום היעוד "מהרה ה"א ישמע בערי יהודה
ובחוצות ירושלם, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה" וכו' בגאולה
האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו וטיכף ומיד ממש.

בשמחה ובברכה,
מוקיריהם ומכבדיהם

פסח צבי ודבורה שמערלינג

שניאור זלמן ואסתר גרינברג

ח' מרחשון, ה'תשפ"ז
ברוקלין, נ.י.

תודות

תודתי נתונה לבני המשפחה ששיתפו מידיעותיהם, ושיתפו צילומים ומסמכים שהיו בידם:

אאמו"ר ר' פסח צבי שי' שמערלינג, ר' מנחם מענדל שי' שמערלינג, ר' דוד לייב שי' חייקין, ר' מנחם מענדל שי' איטצינגער.

לאנשים שעזרו בהשגת מסמכים השייכים לחקר הגנאלוגי של המשפחה:

בראש ובראשונה, מר אלקסי שי' אוסבצוב, ששיתף מסמכים רוסיים ותמונות מצבות של משפחת שמערלינג, ועזר בחפץ לב כל עת שפניתי אליו בשאלה או בקשה.

ר' יונתן שי' שמערלינג, ר' מנחם מענדל שי' אורכמן, ר' יצחק שי' וילהלם, ספרן בספריית ליובאוויטש.

ר' שניאור שי' סגל שעזר לי ועודד אותי הרבה בעריכת חלקו השלישי של הקובץ, אודות "הרב מהאראדאק", הרב חיים זאב וואלף הכהן רבינוביץ ז"ל.

גיס ר' מנחם מענדל שי' מונדשיין, על עימוד הקובץ.

לתגובות והערות:

schmerlingmenachem@gmail.com

1 (516) 784-8755

[illegible]

שרשי משפחת שמערלינג

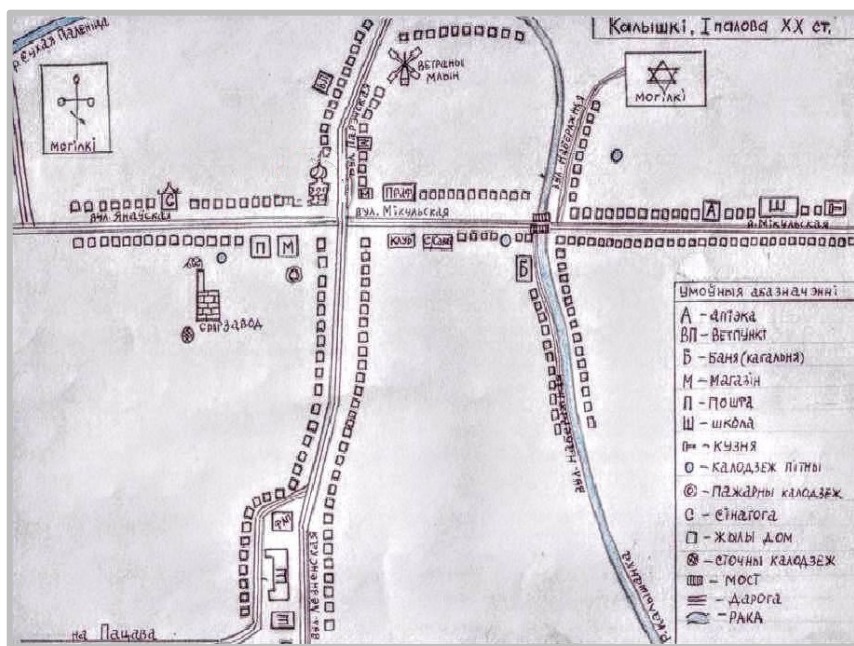
שרשי משפחת שמערלינג

שרשי המשפחה נעוצים ברוסי' הלבנה, כבר באמצע שנות ה'תק"כ. באותה תקופה עדיין לא הי' נפוץ השימוש בשמות משפחה, אלא אנשים היו מכונים על שמות אביהם. כך נמצא, לדוגמא, אשר איש שנקרא בשם בער, היו בני המשפחה מכונים בערקאוויטש. ואיש שנקרא בשם שמריהו (שמערל), היו בני המשפחה מכונים שמערקאוויטש - או כבמקרה שלנו: שמערלינג.

העיירה הראשונה בה אנו מוצאים את השם "שמערלינג" היא שקלאב, בשנת ה'תקכ"ה. במפקד פולני¹ של אותה שנה אנו מוצאים איש בשם שמרי' בן יצחק, אשר מכונה במשך דורות הבאים "ראש משפחת שמערלינג בשקלאב". מעיירה זו גם ידוע לנו שמו של הרה"ח ר' שמעון ב"ר חיים שמערלינג, אשר נולד בשנת ה'תקכ"ז, ועלה לאה"ק עם משפחתו בתחילת שנות ה'תק"פ בהוראת אדמו"ר האמצעי לייסד היישוב החב"די בעיה"ק חברון. על כך, ראה בהערה².

בן משפחת שמערלינג הראשון ממשפחתנו (שעלה בידינו למצוא לע"ע) שמופיע במסמך רשמי הוא ר' משה. בעצם, הוא עצמו אינו רשום, אלא שברשומות בנו במפקדים רוסיים משנות 1826, ו-1858 נזכר שם האב. לפיכך,

(1) חבל ארץ ההיא הי' חלק מפולין, ויותר מאוחר נספחה לרוסיה הלבנה.
 (2) לא ברור לנו אם יש קשר בין ר' שמעון ב"ר חיים ור' שמריהו ב"ר יצחק. יתכן שר' שמעון הי' חתנו של ר' שמריהו ואימץ שם חותנו, דבר שהי' נהוג ג"כ באותה תקופה. להלן פרטים ביוגרפיים שידועים לנו אודות ר' שמריהו ור' שמעון:
 ר' שמריהו: לא ידוע תאריך לידתו. במפקד 1765 רשום שנשוי למרת פרומא, לא רשומים ילדים. ב"משפחות ק"ק שקלאב" (קבץ על יד, א (יא). ירושלים ה'תרצ"ו) רשום תאריך פטירת אשתו, עש"ק ד' ניסן התק"נ; ותאריך פטירתו, עש"ק י"ט אדר (בלי פרט השנה). בניו הידועים לנו: יצחק, ורבקה (אשת ר' יצחק 'רייכער' רסקין).
 ר' שמעון: נולד בשנת ה'תקכ"ז. התחתן (אולי בזו"ש) עם מרת שרה שנולדה בשנת ה'תקמ"ו (ע"פ מפקדי מונטיפיורי). נפטר בין השנים ה'תקצ"ד-צ"ז באה"ק. בניו הידועים לנו: משה, שנולד בשנת ה'תקס"ז.

מפת העיירה קאליסק בשנות ה-1920

לא ידוע לנו שם אביו של ר' משה, שמות אשתו ושאר בניו, גילו, מקום מגורו - אם הי' ג"כ בקאליסק או בעיירה אחרת. אפשר לומר בוודאות שהוא נפטר לפני שנת ה'תקפ"ד³, שאז נולד נכדו שנקרא על שמו. וראה בהערה כמה השערות⁴.

(3) אך ראה בהערות בפרק הבא.

(4) ניתן לשער שנולד בערך ה'תק"כ-ל, כי בנו נולד בשנת ה'תקנ"ה (כדלקמן).

קרוב לומר שמקום מוצאו המקורית היא מהעיירה וויטעבסק, בו אנו מוצאים (בדורות הבאים - אבל מאותה תקופה לא נמצא בינתיים השם הזה בין תושבי העיירה) משפחת שמערלינג ענפה.

אך אולי יש לקשרו למשפחת שמערלינג מהעיירה שקלאב - אולי הי' בנו של ר' שמריהו הנ"ל (או חתנו) - ומסתברים הדברים שב' משפחות שמערלינג ברוסיה הלבנה שהיו חסידי חב"ד כבר בתקופה מוקדמת, היו בעצם בני משפחה אחת, ולא ב' משפחות שונות.

РЕВИЗСКАЯ СКАЗКА					
1858. года Марта 30. дня Витебской губернии Сурожского уезда и Мстиславского уезда 3-го района 3-го ревизии купцов Гурьевы.					
Семья.		Мужеский полъ.		По послѣдней ревизии состо-яло и по нынѣшней прибавило	Полъ, чѣсло вы-было.
№ 9 ревизии	№ 10 ревизии	3-я ревизия купцов		Дѣти.	Возрастъ имен-ный.
1.	1.	Мирошъ и Мовшъ Витеринскіе		Мирошъ сынъ	63
		Его соиндова Л. и Мовша.		Мовша сынъ	44
		Мовша соиндова Л. и Мовша.		Мовша сынъ	13
		Л. Шинеръ.		Шинеръ сынъ	2
		В. Бейдотъ.		Бейдотъ сынъ	6
		Мирошъ Л. соинд. Каминъ.		Каминъ сынъ	41
		Каминъ соиндова Л. и Мовша.		Мовша сынъ	10
		Л. Шинеръ.		Шинеръ сынъ	3
		Мирошъ В. соинд. Гурьевъ.		Гурьевъ сынъ	39
		Гурьевъ соинд. Л. и Мовша.		Мовша сынъ	3
		Мирошъ Л. соинд. Каминъ.		Каминъ сынъ	29
		Итого Мужескаго пола налицко.			11
		Всего съ налицкоихъ Мужескаго пола.			11
		Всего съ налицкоихъ купцовъ Гурьевъ 3-я ревизия			
		составъ Л. и Мовша.			
		Кто въ сѣхъ Ревизіонъ составъ Л. и Мовша			
		составъ налицкоихъ въ сѣхъ Ревизіонъ			
		Ревизіонъ Ревизіонъ.			
		Составъ			
		налицкоихъ ревизіонъ Л. и Мовша			
		Итого мужескаго пола налицко			

דורות הראשונים

ר' ישראל ב"ר משה שמערלינג נולד בשנת ה'תקנ"ה, והתחתן עם מרת קיילא בת ר' יהודה לייב מזרחין מעיירת קאליסק, לפני שנת ה'תקפ"א⁵.

חותנו, ר' יהודה לייב מזרחין

ר' יהודה לייב ב"ר חיים מזרחין נולד בשנת ה'תקכ"ו. לא ידוע לנו אם משפחתו כבר התגוררה אז בקאליסק, בשיא תקופת נשיאות הרה"ק ר' אברהם מקאליסק תלמידו של הרב המגיד ממעזריטש. הוא התחתן עם מרת פייגא ב"ר שלמה, ילדת ה'תקכ"ו, כנראה בתחילת שנות ה'תק"נ.

ידוע לנו אודות שתי בנות שנולדו לו, איטא בשנת ה'תקנ"ז וקיילא בשנת ה'תק"ס, ושתייהן התחתנו עם חסידי חב"ד: איטא התחתנה עם ר' גרשון אשכנזי, וקיילא התחתנה עם ר' ישראל שמערלינג.

ר' יהודה לייב נפטר בשיבה טובה ביום כ"ח סיון, ה'תקצ"ו. מצבתו נמצאה לאחרונה בביה"ח בקאליסק (ששופץ בשנת ה'תשפ"ג) וזה נוסחה⁶:

פ"נ הרבני הישיש מ' יה' ליב במ' חיים נ' כ"ח
סיוון תקצ"ו תנ"צ/ב'ה

(5) בתאריכי לידת בני המשפחה יש סתירות בין המפקדים בשנים 1826, 1858, 1874-ו במפקד 1826: ר' ישראל - ה'תקס"ו; מרת קיילא - ה'תק"ס; לאנא - ה'תקפ"א; משה - ה'תקפ"ד. במפקד 1858: ר' ישראל - ה'תקנ"ה; מרת קיילא - ה'תקס"ח; משה - ה'תקע"ד; חיים - ה'תקע"ז; נח - ה'תקע"ט; יהודה לייב - ה'תקפ"ט. במפקד 1874: משה - ה'תקע"ו; חיים - ה'תקע"ט; נח - ה'תקע"ט; יהודה לייב - ה'תקצ"ד. קשה לדעת איזה מפקד קרוב יותר אל האמת, ויש תמיהות בכל אחד מהם: במפקד 1826 נמצא שמרת קיילא מבוגרת מבעלה בשש שנים. במפקד 1858 (א) יש פער של שלש עשרה שנה ביניהם, (ב) אם שנות הלידה של חיים ונח נכונים, קשה למה אינם מופיעים במפקד 1826. במפקד 1874 רשום חיים ונח כאילו נולדו בשנה אחת (קושי זה נמצא גם במפקד 1874).

(6) מצבה 249 בביה"ח בקאליסק (עם הערות מר אלקסי שי' אוסבצוב).

גיסו, ר' גרשון אשכנזי

ר' גרשון ב"ר נחמן אשכנזי נולד בשנת ה'תקנ"ו, והתחתן עם מרת איטא באמצע שנות ה'תק"ע. נולדו להם שישה בנים ושתי בנות: א. אברהם, ב. שלמה, ג. ביילא, ד. בתי, ה. יעקב, ו. אהרן, ז. דובער, ח. לוי יצחק. הבן הרה"ח ר' אברהם זכה להיות המלמד של אדמו"ר מהר"ש נ"ע בילדותו, ונודע לימים בכינוי ר' אברהם רודניער, ע"ש רבנותו שם. הבן הרה"ח ר' דובער - המכונה ר' בעריל קאליסקער - זכה ללמוד בחברותא עם אדמו"ר מהר"ש נ"ע במשך תקופה, והי' חוזר ו'מניח' של בתקופת אדמו"ר הצ"צ נ"ע. תולדותיהם מסופרים במק"א.⁷ ר' גרשון נפטר ביום י"ד מרחשון ה'תקצ"ז, בהיותו בן ארבעים ואחד בלבד.

מצבת ר' גרשון אשכנזי גם כן נמצאה, וזה נוסחה⁸:

פ"ג איש תם וישר וותיק וחסיד מ' גרשון בהרב מ' נחמן נפ' יד חשוון
לפ' יבוא שלום ינוחו ע"מ הלך נכחו ת.ג.צ.ב.ה.

[חשבון השנה (באותיות גדולות יותר): "יבוא שלום ינוחו ע"מ הלך נכחו" = תקצ"ז].

ר' ישראל שמערלינג

לר' ישראל ואשתו מרת קיילא נולדו ארבעה בנים ושתי בנות: א. לאנא, ב. משה, ג. חיים, ד. נח, ה. יהודה לייב, ו. רחל⁹. המשפחה התגוררה בביתו

(7) אודות ר' אברהם: הערות ר' שמואל שי' סופער על רשימות ר' טובי' ע"ה בעלקין, סיפור ח (נמצא בדפוס). ועוד.

אודות ר' דובער: בתחילת ספר "נודע בשיעורים" על נכדו הרה"ח ר' אברהם חיים ע"ה נאה. ועוד.

ר' דובער הי' זקנו של הגה"ח ר' אברהם חיים ע"ה נאה. ראה בעמוד 36 צילום הגלוי' מרלוי' צ' שמערלינג אליו, בו מכנהו "שאר בשרי" (מארכיון המשפחה).

(8) מצבה 233 שם.

(9) אודות תאריכי לידתם - ראה לעיל בדיון אודות המפקדים השונים.

הבת רחל אינה מופיעה בשום מפקד, רק בין מצבות משפחת שמערלינג בביה"ח של

של ר' יהודה לייב מזרחין ברחוב פאָרעטשקאָיאָ, סמוך למרכז העיירה. באותו רחוב התגוררו התושבים ה"אמידים", שהיו להם בתים - של עץ - עם יסודות אבניים...

קאליסק הייתה עיירה חבדי"ת מובהקת כבר בתקופת נשיאותו של אדמו"ר הזקן נ"ע (שם התגוררו החסידים מפורסמים כמו הרה"ח ר' שמואל ב"ר שמואל 'קאליסקער' מונקעס והגה"ח ר' אברהם ב"ר צבי הירש רבה של קאליסק). בתקופת נשיאותו של אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, התגוררו בקאליסק יותר מ-800 יהודים, שהיו כשני שלישים מכלל

תושבי העיירה. בשנות ה'ת"ר בנתה הקהילה בית כנסת חדש, ואדמו"ר הצמח צדק נ"ע פתח ישיבה בקאליסק, (כנראה) תחת הנהלת רבה של העיירה הגה"ח ר' אברהם ב"ר משה יצחק סג"ל אשכנזי מקאליסק¹⁰.

משנת ה'תר"ה ואילך הי' ר' ישראל חבר בגילדה השלישית של הסוחרים, שפירושו שהוא הצהיר שיש ברשותו בין 1000 ל-5000 רובל, והדבר חייב אותו לשלם מיסים מסויימים וכיו"ב - אך גם התיר לו לעסוק במסחרים מסויימים ולהעסיק עד שלושים עובדים. ועוד תועלת חשובה הי' הפטור מהצבא לצאצאי החבר (כל זמן שהם נמנים על בני ביתו)¹¹.

ר' ישראל נפטר ביום כ"ח כסלו ה'תרכ"ג, וזה נוסח מצבתו¹²:

פ"נ הרבני מוה' ישראל ב"ר משה נפ' כח כסליו שנת תרכ"ג לפ"ק
תנצבה וינוח בשלום ע"מ

קאליסק נמצאה מצבה (מצבה 217, ראה צילומה להלן): "פ"נ האשה הצנועה מר' רחל בת מוה' ישראל נפ' ד' טבת שנ' תרי"ד לפ' תנצבה". וכנראה שנולדה אחרי שנת 1826, ונפטרה בשנת תרי"ד (1854).

(10) על כל זה, ראה בספרי על עיירת קאליסק (נמצא בדפוס); הערות התמימים ואנ"ש - מאריסטאון, גליון תתקעד.

(11) להעיר מ'התמים' חוברת ו - סיפור הרה"ח ר' חיים יהושע מקאליסק שעסק בפדיון והצלת ילדים קנטוניסטים, עד שנתפס בשנת ה'תר"ה.

(12) מצבה 218 שם.

בנו, ר' חיים שמערלינג

ר' חיים ב"ר ישראל התחתן עם מרת העניא ב"ר אייזיק¹³, ונולדו להם ארבעה בנים ושלוש בנות: א. משה¹⁴, ב. רבקה, ג. פייגא, ד. נחמה, ה. גרשון, ו. יחזקאל, ז. אייזיק¹⁵.

בפנקס 'חברת מלביש ערומים - ליובאוויטש' רשומים "נדבות מאורחים דשנת תרכ"ה לפ"ק". אחד השמות הוא "[...] של ר' חיים שמערלינג . . . 50"¹⁶. ומסתבר לייחס איזכור זה אל ר' חיים זה.

ר' חיים נפטר ביום כ"ה תשרי ה'תרל"ט, וזה נוסח מצבתו¹⁷:

פ"נ הרבני מ' חיים ב"ר ישראל נפ' כ"ה תשרי שנת תרל"ט ת.נ.צ.ב.ה.

בנו, ר' נח שמערלינג

ר' נח ב"ר ישראל התחתן עם מרת צירל ב"ר אהרן¹⁸, ונולדו להם בן ושתי בנות: א. שיינא שרה (ליבמן), ב. אהרן, ג. רחל (יודאוויץ). בשנת ה'תרל"ד כבר התגורר בנו אהרן בריגא, וכל המשפחה עברה לשם במשך הזמן בעקבותיו.

אודות צאצאי ר' אהרן ראה להלן, בפרק "צאצאי ר' נח שמערלינג".

רשימת נדבות האורחים משנת תרכ"ה

(13) ילידת ה'תקפ"ח (מפקד 1858) [פרט זה (וכן גם גילי שאר כלותיו) מחזק ההשערה אשר שנות הלידה של בני ר' ישראל הוקדמו - במפקדי 1858 ו-1874 - בעשר שנים משנה הנכונה. אולי זה ה' חלק מנסיון להתחמק מגזירת הקנטוניסטים].

(14) יליד ה'תר"ו (מפקד 1858). התגורר במוסקבה (מפקד 1874). כנראה חזר לקאליסק, ונמצא ברשימת הזכאים להצביע בשנת 1907.

(15) במפקד 1874 רשום שהתגורר עם אחותו במחוז פורץ'.

(16) התיבה הראשונה לא ברורה בצילום הפנקס. העורכים פיענחו "כלת". וצ"ע.

(17) מצבה 192 שם.

(18) ילידת תקצ"ג (מפקד 1858).

מצבת רחל בת ר' ישראל שמערלינג

מצבת ר' יהודה לייב שמערלינג

בנו, ר' יהודה לייב שמערלינג

ר' יהודה לייב ב"ר ישראל התחתן עם מרת מרים (ב"ר זאב וואלף הכהן ורחל) רבינוביץ¹⁹, ונולדו להם חמישה בנים ובת: א. משה אהרן, ב. צבי הירש, ג. ישראל, ד. זאב וואלף²⁰, ה. מנחם מענדל²¹, ו. דינה (קונים).

ר' יהודה לייב נפטר ביום ה' כסלו ה'תרל"ח, וזה נוסח מצבתו²²:

פ"נ הרבני המופלג המפורסם מ' יהודא ליב ב"מ ישראל ז"ל נפ' ה'
כיסלו שנת תרל"ח ת.נ.צ.ב.ה.

(19) ילידת ה'ת"ר (ע"פ מפקדי 1850 ו-1858, וניירי ההגירה של בנה). על משפחת רבינוביץ, ראה לקמן אודות הגה"ח ר' חיים זאב וואלף הכהן רבינוביץ (חתן ר' ברוך בענדיט שמערלינג).

(20) יליד ה'תרל"ג (ע"פ מפקד ה'תרל"ד), ונקרא ע"ש זקנו. נמצא ברשימת הזכאים להצביע בשנת 1912. מצבתו נמצאה בביה"ח בקאליסק (מצבה 243):

פ"נ איש תם וישר מוה"ר זאב בן יהודא ליב שמערלינג] נפטר י' מרחשוון שנת תר"פ ת.נ.צ.ב.ה.

(21) נולד בשנת ה'תרל"ט (ע"פ ניירי ההגירה שלו לארצה"ב), ונקרא ע"ש אדמו"ר הצמח צדק נ"ע.

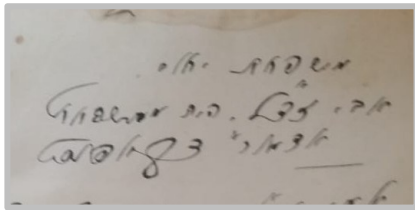
(22) מצבה 219 שם.

דור שני - ר' משה שמערלינג

"ממשפחת אדמו"ר דקאפוסט"

בנו המבוגר של ר' ישראל נולד בשנת ה'תקפ"ד, ונקרא ע"ש זקנו ר' משה. הוא התחתן עם מרת רחל ב"ר ברוך בענדיט לפני שנת ה'תר"ה, ונולדו לו שלושה בנים: א. יהודה לייב (ע"ש זקנו ר' יהודה לייב מזרחין) בשנת ה'תר"ה²³, ב. שמריהו בשנת ה'תר"ט²⁴, ג. ברוך בענדיט (ע"ש חותנו) בשנת ה'תרי"ב.

נכדו רלוי"צ שמערלינג רשם כמה שורות אודות ייחוס משפחתו, וכך כותב אודות אביו ר' ברוך בענדיט ב"ר משה: "אבי זצ"ל הי' ממשפחת אדמו"ר דקאפוסט"²⁵. היינו, שר' משה ב"ר ישראל או זוגתו רחל ב"ר ברוך בענדיט קרובים למשפחת אדמו"ר שלמה שניאור זלמן מקאפוסט נ"ע, בעל ה'מגן אבות'. על כך, ראה בהערה²⁶.

רשימת רלוי"צ שמערלינג אודות ייחוס אביו

(23) במפקד 1874 רשום שהוא מתגורר ביאנאוויטש.
(24) התחתן עם בתו של ר' זעליק ב"ר אברהם עטינגאף מוויטעבסק (יליד ה'תקע"ב), ונולד להם בן בשם שעוועל בשנת ה'תרל"ב. ר' שמריהו רשום כחבר בגילדה השני' של הסוחרים.

(25) מארכיון המשפחה.
(26) בפשטות הכוונה אל ה'מגן אבות' שמכונה 'אדמו"ר מקאפוסט' סתם, ולא לאביו כ"ק מהרי"ל מקאפוסט נ"ע שנסתלק כחצי שנה אחרי אביו אדמו"ר הצמח צדק נ"ע. בפשטות הכוונה "משפחת אדמו"ר דקאפוסט" אינו למשפחת אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, דא"כ הי' מתייחס לזה. אלא הכוונה למשפחת חותנו ר' יעקב לייב לוריא ע"ה מליעפלי, או אבי אמו ר' שלמה פריידעס ע"ה משקלאב.
גם יש לעיין אם כוונתו שר' משה - ובמילא כל משפחת שמערלינג - הוא קרוב למשפחת אדמו"ר מקאפוסט, או אשתו מרת רחל - וזה רק קשור לענף זה של משפחת שמערלינג (ולהעיר מנוסח מצבתה של מרת רחל המובא לקמן).

מצבת רחל שמערלינג

מצבת ר' משה שמערלינג

בתקופה שלאחר הסתלקותו של אדמו"ר הצמח צדק נ"ע והתפצלות חסידות חב"ד לכמה חצרות בנשיאות בניו, נמנו תושבי קאליסק על חסידי חב"ד ליובאוויטש, חסידי אדמו"ר מהר"ש נ"ע. רבה של העיירה הי' הגה"ח ר' משה צבי ב"ר יוסף יצחק נאה ע"ה, חסיד אדמו"ר מהר"ש. המרחק לליובאוויטש הוא כ-40 ווירסט (כחמשה שעות נסיעה בעגלה), ומצינו בכ"מ איזכורים אודות חסידים מהעיירה שנסעו לליובאוויטש באותה תקופה. היו גם חסידים בעיירה שהיו 'חוזרים' בתקופת אדמו"ר מהר"ש נ"ע²⁷.

מרת רחל נפטרה ביום ה' מרחשון ה'תרכ"ז, וזה נוסח מצבתה²⁸:

פ"ג האשה הצנועה מפורסמה מ' רחל בת מ' ברוך בענדיט נפ' ה' חשוון
שנת תרכ"ז. ת.נ.צ.ב.ה.

ר' משה נפטר ביום א' מרחשון ה'תרמ"ז, וזה נוסח מצבתו²⁹:

פ"ג איש תושי"ר מוהר"ר משה ב"ר ישראל נ' בדר"ח חשוון שנת
תרמ"ז. ת.נ.צ.ב.ה.

(27) על כל זה, ראה בהמצויין לעיל הערה 9.

(28) מצבה 216 שם.

(29) מצבה 220 שם.

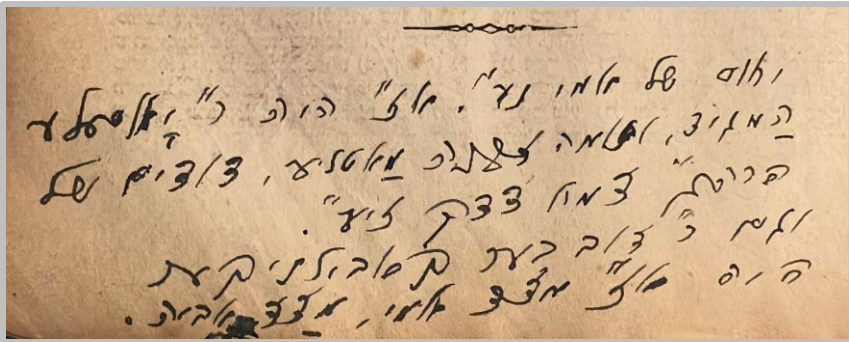
דור שלישי - ר' ברוך בענדיט שמערלינג

"מצאצאי ר' יאסעלע דעם מגיד'ס"

בנו הצעיר של ר' משה נולד בשנת ה'תרי"ב, ונקרא ע"ש זקנו - אבי אמו - ר' ברוך בענדיט. הוא התחתן עם מרת חי' אסתר (ילידת ה'תרי"ג) בת זלאטא למשפחת ראץ לפני שנת ה'תרל"ב, ונתברכו בהרבה ילדים³⁰. ידועים לנו רק שמותיהם של חלק מהם: א. לאנא (רבינוביץ) בשנת ה'תרל"ב, ב. לוי יצחק בשנת ה'תרל"ז, ג. זלאטא (שמערלינג) בשנת ה'תרמ"ו, ד. משה בשנת ה'תרמ"ט, ה. סאניא סופי', [ו. אברהם]³¹.

בנו רלוי"צ שמערלינג כותב אודות אמו מרת חי' אסתר: "יחוס של אמי נ"ע, א"ז [=אבי' זקנה] הי' ר' יאסעלע המגיד³², ואמה זקנה מאטליע, דודים של הרה"ג צמח צדק זי"ע. וגם ר' דוב בער קאבילניקער הי' א"ז מצד אמי, מצד אבי". דהיינו, שאמו מרת חי' אסתר היתה מצאצאי הרה"ח ר' יוסף - חסיד ושיד"ר אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצמח צדק נ"ע, בן הרה"ק ר' יששכר בער מליובאוויטש - מתלמידי וחסידיו הבעש"ט והה"מ נ"ע, רבו של אדמו"ר הזקן בצעירותו ואח"כ מחסידי, וזוגתו מרת מאטל - אחות הרה"ח ר' שלום שכנא ע"ה, אביו של אדמו"ר הצמח צדק נ"ע³³. על כך, ראה בהערה³⁴.

-
- (30) יש מצאצאיהם שסיפרו שבמסורת משפחתם שנולדו לו 15 בנים ובנות!
(31) בביה"ח בקאליסק נמצאה מצבה (#4) עם הכתובת: "הבחור אברהם ב"ר ברוך בענדיט כ' ניסן, התרע"ז", ולכאורה מדובר בבן נוסף למשפחה זו.
(32) כך כותב רלוי"צ ברשימה זו וכן ברשימה נוספת. וברור שכוונתו ל"ר' יאסעלע דעם מגיד'ס", אלא שלא זכר לנכון את הכינוי ששמע בצעירותו.
(33) אודותם ראה בקובץ 'היכל הבעש"ט' גליון מב, מג.
(34) שם אבי' של מרת חי' אסתר אינו ידוע לנו, אך שם משפחתו הי' 'ראץ' ולא 'אשבל', שם משפחת ר' יוסף. וצ"ל שאמו - היינו זקנתה של מרת חי' אסתר - היתה בתו או נכדתו של ר' יוסף.
ידוע לנו אודות ב' בנים שנולדו לר' יוסף, נח מענדל ויששכר בער, אך לא ידוע אודות בת של ר' יוסף, או אודות נכדה שלו שנישאה לא' ממשפחת ראץ.

רשימת ר' לוי יצחק שמערלינג אודות יחוס אמו, על גליון סידור תורה אור

מצבת ר' ישכר בער
בליובאוויטש (מימין)
(צילום: גבריאל גורדון)

מצבת ר' יאסעלע "דעם מגיד'ס" בליובאוויטש
(צילום: גבריאל גורדון)

ר' ברוך בענדיט עסק במסחר בסחורה של בד, ונמצא רשום בין הזכאים בשנות 1907 ו-1912 (הן מצד מסחרו והן מצד בעלותו על קרקעין).

לפני שנת ה'תרנ"ב התחתנה בתו לאנא עם הגה"ח ר' חיים זאב וואלף ב"ר יצחק הכהן רבינוביץ מקאליסק, והיו סמוכים על שולחנו בערך עשר שנים עד ה'תר"ס שאז התקבל כרב ומו"צ בסוראז'. עליהם ועל תולדותיהם - ראה לקמן.

לפני שנת ה'תרס"ב נישאה בתו זלאטא לבן-דוד שני שלה, ר' אברהם גרשון ב"ר אהרן שמערלינג מריגא³⁵. עליהם ועל משפחתם - ראה לקמן.

ר' ברוך בענדיט נפטר ביום י"ד מרחשון ה'תרע"ה, אך בעת כתיבת שורות אלו עדיין לא אותרה מצבתו בבית"ח בקאליסק.

אשתו מרת חי' אסתר המשיכה לגור בקאליסק. בשנת ה'תרפ"ג ערכה הממשלה הסובייטית רשימות מחברי הבתי כנסיות בקאליסק (במסגרת מאמצי' לצמצום ולסגור בתי כנסיות 'מיותרים'...), וברשימת חברי בית הכנסת המכונה 'כנסת' נמצאת "22. חי' עטא שמערלינג, בת 70"³⁶.

מרת חי' אסתר נפטרה ביום י"ט כסלו ה'תר"צ, אך גם מצבתה עדיין לא אותרה בבית"ח בקאליסק.

(35) נזכר לעיל במשפחת ר' נח ב"ר ישראל שמערלינג.

(36) היא מופיעה ברשימה (בטעות) פעם נוספת במספר 33 כ"עטקא שמערלינג, בת 70". מספר 2 ברשימה הוא "לייב בן וואלף שמערלינג, בן 18".

צאצאי ר' אהרן ב"ר נח שמערלינג

בנו, ר' אברהם גרשון שמערלינג

ר' אברהם גרשון נולד ביום ט' תמוז ה'תרל"ה לאביו ר' אהרן ב"ר נח שמערלינג, ואמו מרת רחל ב"ר זלמן רפפורט מצ'אשניק, משפחה של עשירים חסידיים³⁷. כבר בצעירותו התחיל לעבוד במסחר העצים כמו אביו³⁸.

ר' אברהם גרשון התחתן עם מרת זלאתא ב"ר ברוך בענדיט שמערלינג מקאליסק, ונולדו להם שלושה בנים ובת אחת: א. משה (ביום ל' תשרי ה'תרס"ג), ב. שלמה זלמן (ביום כ"ג תמוז ה'תרס"ד), ג. בתי' (ביום כ"א תשרי ה'תרס"ו), ד. ישראל (ביום כ"ט סיון ה'תר"ע).

בחנוכה ה'תרפ"ז, חג גיסו ר' לוי יצחק את יום הולדתו החמישים וגם ערך אז סיום והכנסת ספר תורה לבית הכנסת 'קהל עדת ישורון' בציריך (עוד פרטים אודות אירוע זה ראה לקמן). ר' אברהם גרשון נסע מריגא במיוחד להשתתף בשמחה, והשתתפותו הוזכרה בעיתון היהודי:

ההתלהבות גברה, בפרט, עקב עידודו החסידי של גיסו של מר

(37) משפחת רפפורט מצ'אשניק היו עשירים חסידיים, חלקם חסידי צ'רנוביל וחלקם חסידי חב"ד.

ר' אהרן נולד בשנת ה'תרי"ד בקאליסק, והתחתן עם מרת רחל ביום ב' שבט ה'תרל"ב בריגא (הוא קיבל נדוניה של 700 רובל ממשפחת הכלה (ע"פ רשימת הנישואין וגירושין שמילא רב העיירה). ר' אהרן עסק במסחר העצים. נולדו להם ארבעה בנים וחמישה בנות: [חנה, ה'תרל"ג (נפטרה בת כמה חדשים) ובן בלי שם, ה'תרל"ד (נפטר בן שבועיים)] א. אברהם גרשון, ה'תרל"ה, ב. קיילא (יפה), ה'תרל"ז ג. שיינא שרה (פויגעלמאן), ה'תרל"ט ד. הינא (רוזן), ה'תרמ"ד ה. זלמן, ה'תרמ"ה ו. זעלדא, ה'תרמ"ז ז. ישראל, ה'תרמ"ז ח. חיים לייב, ה'תרמ"ט.

(38) ע"פ מפקד הרוסי משנת ה'תרנ"ז, כשהוא הי' רווק בן 22, שם רשום שהוא "פקיד במסחר העצים". וכן מצאנו גם באיזה כתבות בעיתוני ריגא מהשנים ה'תרצ"ב, ה'תרצ"ו, שמזכירים עבודתו בעסק זה.

מרת זלאטא שמערלינג

ר' אברהם גרשון שמערלינג

שלמה זלמן שמערלינג

ישראל שמערלינג

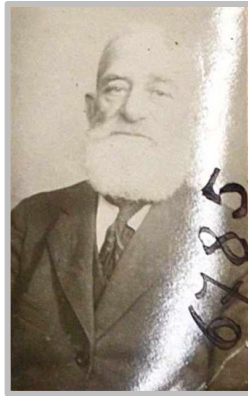
משה שמערלינג

בתי שמערלינג

מרת רחל יודאוויץ

ר' חיים יודאוויץ

ר' חיים ישראל יפה

שמערלינג, שמהיר להגיע מריגא, עד כדי כך שאפילו "המערביים" השתתפו בריקוד החסידי.

בספר 'יהדות לטבי' - ספר זכרון' מסופר עליו³⁹:

ר' אברהם גרשון בר' אהרן שמרלינג, ממשפחה מיוחסת מרייסין, יודע תורה. מחסידי קאפוסט, נכבד ונשוא פנים. יפה רוח ומוכתר בנימוסין. מגבאי בית המדרש ברחוב "מאטיי". פעיל במוסדות הצדקה והחסד.

ביהכנ"ס זה נבנה בשנת ה'תרע"ב על רחוב מאטיי 41 (כיום מאטיסה), והי' נחשב למרכזם של חסידי קאפוסט⁴⁰. רבה הי' הגה"ח ר' ברוך נפתלי הערץ סאסנאויק הי"ד. כמה מבני משפחת שמערלינג התפללו בביהכנ"ס זה והשתתפו בפעולותיו. ר' חיים ישראל ע"ה יפה, חתנו של ר' אהרן שמערלינג הי' בין מייסדי ביהכנ"ס⁴¹. וגיסו של ר' אהרן, ר' חיים יודאוויץ נתמנה ל'מורה' בביהכנ"ס⁴². ר' אברהם גרשון בעצמו נתמנה להיות 'גבאי' ביהכנ"ס⁴³.

כנזכר לעיל, ר' אברהם גרשון הי' "פעיל במוסדות הצדקה והחסד".

(39) עמוד 417.

(40) הביהכנ"ס נקרא ע"ש מענדל קאן, ורשומים בו 143 חברי קהילה. ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע כרך יא אגרת ג'תתלח, איזכור משנת ה'תר"צ אודות שיעור חסידות בביהכנ"ס.

(41) בספר 'יהדות לטבי' עמוד 389.

(42) ראה בהמצויין בהערה הבאה. כנראה תפקיד זה הי' ללמד לימודי קודש עם ילדים יהודיים שלמדו בבתי ספר עממיים.

(43) לכל הפחות בשנת ה'תרפ"ט ובשנת ה'תרצ"ז.

הנחוצים לעזרה תיכף. ועל הרשימה של אנ"ש בליטא, בעיר קאוונא, נמצא שמו של ר' אברהם גרשון עם 5 נפשות⁴⁶.

בפועל לא הצליחה המשפחה להימלט, ונכלאו בגטו בעיר ריגא, ובשנת ה'תש"א נרצחו ר' אברהם גרשון, אשתו מרת זלאטא, ובתו בת' ע"י הנאצים ימ"ש ביערות ליד ריגא⁴⁷. ה' יקום דמם!

נכדו, ר' משה שמערלינג

ר' משה נולד בריגא ביום א' מרחשוון ה'תרס"ג, לאביו ר' אברהם גרשון ואמו מרת זלאטא שמערלינג. פרטים על צעירותו אינם ידועים לנו.

בשנת ה'תרפ"ה הגיע ללמוד בתחום הרפואה באוניברסיטה בציריך⁴⁸, ובעיתון יהודי מיום 14 במאי 1926 מופיעה הכתבה הבאה⁴⁹:

ציריך. אגודת התלמידים אוהבי התורה של ציריך קיימה את אסיפתה הכללית הרגילה ב[מוצאי] שבת, ה-1 במאי, עם נוכחות ערה יחסית... נוצר תפקיד חדש של סגן נשיא, אותו ימלא מר שמערלינג, סטודנט לרפואה...

הוא השתתף בסיום ספר תורה של דודו ר' לוי יצחק בציריך (אליו הגיע גם אביו ר' אברהם גרשון) וגם נאם שם⁵⁰.

ר' דוד הלמן

בשלב מסויים עבר לגור בעיר בערן בשווייץ, שם היתה אוניברסיטה בה למדו הרבה סטודנטים יהודיים, ושם התרחשו המסופר לקמן.

באוניברסיטה שם למד אברך בשם ר' דוד ע"ה הלמן. הוא הגיע ממשפחה חב"דית ברוסיה, ולמד רוקחות בהוראת אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. כשעלה לאה"ק הוצרך להוציא רשיון חדש, ובכרכת אדמו"ר מהורי"צ נ"ע נסע לשם כך

(46) נדפס ב'תולדות חב"ד בפולין, ליטא ולטביא' עמוד שע.

(47) דפי עדות של 'יד ושם' שמילא בנו ר' ישראל.

(48) ע"פ מסמך בארכיון הממשלה בציריך.

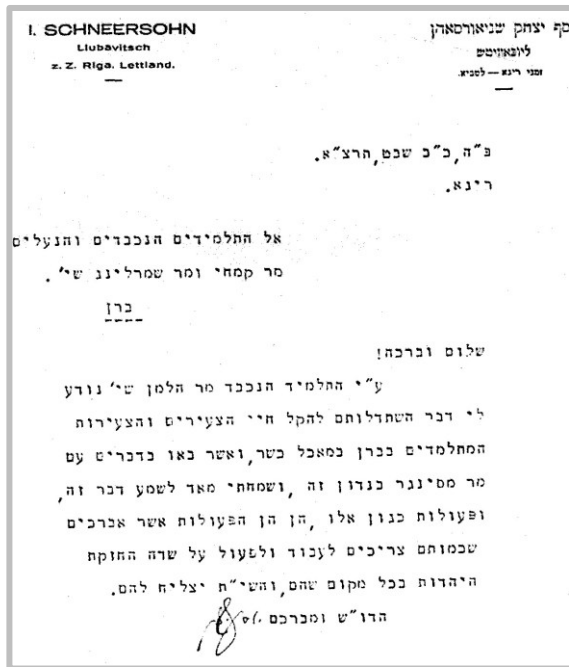
(49) בעיתון השוויצרי 'Israelitisches Wochenblatt' שנה 26 מספר 21.

(50) ראה בכתבות אודות הסיום שהובאו לקמן.

ללמוד באוניברסיטת
בערן. הרבי הורה לו
להשתדל להכיר את
התלמידים היהודים
ולעודדם ולחזקם
ביהדותם⁵¹.

הוא כתב לרבי על
מצב התלמידים, ואחד
הדברים שכתב הוא
שנחוץ מטבח וחדר
אוכל כשר, ולו הי'
קיים דבר כזה, היו
הרבה מהתלמידים
מסכימים לאכול שם.

הרבי הורה לו
לעסוק בזה ולמצוא
אחרים שיתעסקו בזה

ג"כ, וגם להתקשר עם הרב לבנשטיין מציריך בנושא.

ר' דוד כתב גלוי' לאדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, בה מודיע שר' משה שמערלינג ומר קמחי יהיו האחראים על סידור המטבח, ובמכתב מיום כ"ב שבט ה'תרצ"א כותב אליהם הרבי⁵²:

אל התלמידים הנכבדים והנעלים מר קמחי ומר שמרלינג ש'. ברן

שלום וברכה!

ע"י התלמיד הנכבד מר הלמן ש' נודע לי דבר השתדלותם להקל חיי הצעירים והצעירות המתלמדים בברן במאכל כשר, ואשר באו בדברים עם מר מסינגר בנדון זה, ושמחתי מאד לשמע דבר זה, ופעולות כגון אלו, הן הפעולות אשר אברכים שכמותם צריכים לעבוד ולפעול על שדה החזקת היהדות בכל מקום שהם, והשי"ת יצליח להם.

הדו"ש ומברכם (חתי"ק)

(51) על כל זה ואודותיו, ראה תשורה אלפרוביץ-אורכמן, ט"ו טבת ה'תשס"ה.

(52) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, כרך יג, אגרת ד'תשכה.

כנראה אשר מענתם לרבי התאחרה, כי במכתב מיום י"ט אדר לר' דוד כותב לו הרבי⁵³:

ממר קמחי ושמרלינג שי' לא קבלתי מענה, ולפי הגלוי' של כבודו בטח אקבל בקרוב תשובתם. ואז אודיעו...

גלויתו גרמה לי ענג רב שהוחלט ע"ד מטבח כשר, והידיעה שהביא מר שמרלינג שי' מציריך, ובבקשה לכתוב לי הפרטים בזה.

ובמכתב מיום י"ג ניסן כותב אליו הרבי⁵⁴:

שמחתי שסדור המטבח כשר הולך וקרב להתגשם בפועל, ומקוה אני להשי"ת שיה' להם פסח כשר, ובטח יסדרו הסדר כלם ביחד בסדר הראוי...

אתעניין לדעת התוצאות מדבורו של מר שמרלינג עם לבנשטיין.

במכתב מיום ה' מנחם אב ה'תרצ"א כותב אליו הרבי⁵⁵:

פ"ש למר שמרלינג שי', והשי"ת יעזר לו לגמר בכי טוב.

בעיתון יהודי מיום ה-1 בינואר 1932 יש כתבה על הפעולה הזו⁵⁶:

ברן. אגודת הסטודנטים הציונים באוניברסיטת ברן קיימה את אספתה הכללית לסמסטר זה ב-21 בדצמבר במלון "וילדן מאן" ... נושא הקפיטר' נדונה. רוזנבלום ושמערלינג פועלים לגייס כספים התנדבותיים. ישנם חילוקי דעות לגבי מקורות הקמת קפיטר' יהודית. לא ניתן להקים אותה ללא תרומות כספיות. שמערלינג מדבר על מקור מימון מחוץ לברן, שנועד להפחית את עלות הארוחות בפנימי' יהודית קיימת. זה יוגבל לסטודנטים יהודים ... הסלסון סקפטי לגבי פרויקטים אלה. עם זאת, הוא מסכים לתוכנית לרכוש ארוחות צהריים במחיר של 1.70 פרנק בקפיטר' ולכסות את השאר באמצעות תרומות. הדיון הער

(53) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, כרך יא, אגרת ג'תתנה.

(54) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, כרך יא, אגרת ג'תתנו.

(55) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, כרך ב, אגרת תקלט.

(56) בעיתון ההשוויצרי 'Das Jüdische Heim', שנה 6 מספר 1.

I. SCHNEERSOHN
Riga, Lettland.

יסק יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש
שני. ריגה - לסביא

פ"ה, י"ט אדר, חרצ"א.
ריגה.

אל האבך הנכבד והנעלה,
מר דוד ש"ה הלמן.
ברן

שלום וברכה!

מכתבו מה' אדר נחקבל בזמנו, אלא שהייתי בדרך, אורח
במדינה ליטא כשמונה ימים, ולא הייתה לי האפשרות להשיב מסע, וע"כ
נאחזרה חשובתי עד היום.

הי' לי מכתב מסר ש"ה כאנגליה, כותב אשר כבודו קרא
לפניו את מכתבי / שבצעצמו אינו קורא עברית / ואשר הוא מתעניין
במאכל כשר, ואשר חפץ להשפיע על המטבחים בני אמריקא שיאכלו כשר
אבל לא עלה בידו לפעול עליהם, יען שבמטבח הכשר שבכרן חסר נקיון
והמאכלים אינם טובים, וכותב אשר כבודו בשה כתב אליי בפרטות בזה,
וימים אלו אשיב לו, אמנם כמה"ג שפעיתי בחשבי שתוא בנו של ידידי
מר העררי ש"ה בנויארק, ובשה"ג אכיו הוא העררי ש"ה אחר, והייתי
מאד לדעת מי הוא אכיו ומה מעטתו וכחכתו והייתי יכול אז לכרר
בכירור אם הוא זה או אחר, בכל אופן אין הכדל עבורי מי הוא אכיו
ושחתי ממכתבו אלי, ואי"ה בקרוב אשיב לו.

מסר קמתי ושמרלינג עדיין לא קבלתי מענה, ולפי הגלוי' של כבודו
בשה אקבל בקרוב חשובתם, ואז אודיעו.

מענין אותי לדעת כבודו חכרו מר ראובנלוס, תשכ"ה שלו בווינה
ואם יכנס שם לחכורה אנורה צעירים, והייתי מבקש את כבודו לעמוד אתו
בחליטות בחובים, ואשמח לשמע באיזה סביבה הוא נמצא שם ומה טועל שם.

I. SCHNEERSOHN
Riga, Lettland.

יסק יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש
שני. ריגה - לסביא

ב

שמח אני שבא בכתובים עם מר גורדון ש"ה שבדאי יעשה רושם
טוב, וכפי שכתבתי במכתבי הקודם זהו אחד היסודות בדבוק חברים.
כגודן מצבו הפרטי אל ידאג והנני מקוה להשי"ת אשר בודאי
יעזר לו ויגמר בקרוב ובנקל את לימודו, ותקוותי חזקה אשר יעזר לו
השי"ת להסדר כחיים טובים ומאשרים עם כל"כ ש"ה ויעשה הרבה לטובת
החזקת היהדות אשר זהו חלילי האדם, ובשביל זה יתבחר כחיים טובים
וכבוד ישרים יבורך.

גלויחו גרסה לי ענן רב שהחלט ע"ד מטבח כשר, והידיעה
שהביא מר שמרלינג מציריך, ובקשה לכתוב לי הפרטים בזה,
והנני ידירו הדו"ש ומכתבו /

פ.ס. מצרף דאל' אר אחד על תוצאות סוסת.

מגיע לסיומו הראשוני עם ההחלטה להפקיד את העניין בידי ועדת קפטרי' בראשותו של שמערלינג ... פינקלשטיין מציע להקים קרן לסטודנטים יהודים. ועדת הקרן, בראשות שמערלינג, בלומברג ומנהיים, תשאף לקשר הדוק עם האוכלוסי' היהודית של ברן...

בהתוועדות י"ב תמוז ה'תשט"ו, הזכיר כ"ק אדמו"ר זי"ע⁵⁷:

כ"ק מו"ח אדמו"ר שלח כסף לקבוצת סטודנטים מבני ישראל, שלמדו בשווייץ, כדי לסדר מטבח כשר וכדומה.

ונסיים במכתב אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מיום י"ב מרחשון ה'תש"ב⁵⁸:

כשהייתי באיראפא עלה בידי - בעזה"י - ליסד בעיר בערן אשר בשווייץ בעיר ריגא בלטביא ובעיר קאוונא בליטא חבורות של צעירים וצעירות מתלמידי האוניברסיטות בערים הנ"ל שומרי מצוה ואוכלי כשר ויסדו להם בערים הנ"ל מסעדות כשרות והשתדלו אודות שמירת שבת והצעירים שמרו הנחת תפלין.

*

ר' משה ניצל מהשואה⁵⁹ והתגורר בציריך עד פטירתו, ביום כ"ב כסלו ה'תשכ"ז. הוא נקבר בביה"ח 'קהל עדת ישורון' בציריך, וזה נוסח מצבתו:

פ"נ נדיב לב ואוהב תורה ר' משה בן ר' אברהם גרשון שמערלינג נולד א' מרחשון תרס"ג נפטר כ"ב כסלו תשכ"ז ת.נ.צ.ב.ה.

(57) תורת מנחם חלק יד, עמוד 166.

(58) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע כרך ו, אגרת א'תקצט.

(59) בארכיון ממשלת שווייץ נמצא רשום שהוא נכנס לשווייץ ביום ה-30 ביולי 1942.

לא ידוע איפה הוא חי' בתחילת המלחמה.

תולדות ר' לוי

יצחק שמערלינג

מציריך

צעירותו ברוסיה

ר' לוי יצחק בצעירותו

ר' לוי יצחק שמערלינג נולד בחורף ה'תרל"ז⁶⁰ בקאליסק, לאביו ר' ברוך בענדיט ואמו מרת חי' אסתר שמערלינג. לא ידוע לנו הרבה אודות צעירותו. באיזה תקופה⁶¹ הוא למד עם הרב חיים זאב וואלף הכהן רבינוביץ, שהתחתן עם אחותו המבוגרת של ר' לוי יצחק, והוא מכנהו "גיסו ורבי".

לפי המסופר, כבר בצעירותו התחיל לעסוק במסחר, ושהיו לו קשרים מסחריים עם חברה גרמנית. כשפרצה מלחמת רוסיה-יפן בשנת 1904, חשדה ממשלת רוסיה בסוחרים שלהם קשרים עם מדינות מחוץ לרוסיה לחו"ל, ובפרט עם גרמני שהיתה בעלת-ברית של יפן. ר' לוי יצחק חשש שיאסרו אותו, והחליט לעזוב את רוסיה. הוא קיבל את ברכת אדמו"ר מהורש"ב נ"ע להגר לשווייץ⁶².

בארכיון הממשלה בציריך נמצא מסמך הבא מאותה שנה⁶³:

האזרחים הרוסים הבאים מבקשים אישור להתגורר במחוז ציריך, מכיוון שנאלצו לעזוב את מולדתם ללא מסמכי זהות עקב המצב הפוליטי הנוכחי ברוסיה, על מנת להימנע מעונש על אמונותיהם הפוליטיות:

(60) בתעודת האזרחות שלו משווייץ רשום תאריך לידתו ביום ה-18 בדצמבר, שחל ביום ב' טבת באותה שנה. אך בלוח הגרגוריאני, שהשתמשו בו ברוסיה באותה תקופה, ה-18 בדצמבר חל ביום כ' כסלו.

(61) לא ידוע אם למד אצלו בילדותו, קודם שהרב רבינוביץ נעשה גיסו, או בבחרותו, אחרי שכבר הי' גיסו וסמוך על שולחנו של ר' ברוך בענדיט.

(62) מפי נכדו, זקני ר' עקיבא שי' שמערלינג. וראה מש"כ בקטע הבא, המאשר את בריחתו מרוסיה בנסיבות כאלו.

(63) נמצא באתר הארכיון.

... 9. לוי איצקה שמערלינג, סוחר, מקוליסק, מחוז ויטבסק, רוסיא, יליד
[8] 1 בדצמבר 1876, מתגורר ברחוב יעקב 6, ציריך III ... עבוד האנשים
המפורטים תחת סעיפים 5-11, ועדת הסובלנות הישראלית לקחה על
עצמה את התחייבויות הערבות...

תקופת שווייץ

כמעט ולא ידועים לנו פרטים אודות שנותיו הראשונות בציריך. בתחילת שנת ה'תר"ע פרסם מודעה בעיתון יהודי על 'שיעורי עברית', ללימוד "כתיבה, קריאת חומש תנ"ך... באופן יסודי וזול ע"י ל. שמערלינג, Jakobstr 6"⁶⁴.

בשלהי שנת ה'תר"ע פתח ר' לוי יצחק מכולת בכתובת Bäckerstrasse 20, בה מכר מאכלים כשרים מיוחדים שהוא ייבא ממדינות אחרות. הוא גם הציע משלוח עד הבית! (כעבור חצי שנה, העביר את המכולת כמה רחובות ל-Müllerstrasse 69).

כמה חדשים אחרי כן, בשנת ה'תרע"א התחתן ר' לוי יצחק עם מרת חי' שרה ב"ר נתן ומרת גיטל דבורה וויינשטיין, ונולדו להם בן אחד ושתי בנות: א. רוזע (ביום כ"ה ניסן ה'תרע"ד), ב. ברוך בענדיט (ביום ה' אדר ה'תרע"ז), ג. קריינא (בשנת ה'תרפ"ה)⁶⁵.

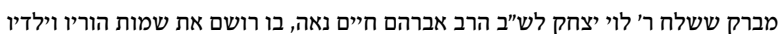
גם בהיותו בציריך, עמד בקשר מכתבים עם משפחתו ברוסיה, והודיע להם עם לידת בניו ובנותיו, וגם נודע לו על פטירת אביו ואמו. הוא גם השתדל לעזור לאחד מאחיו בפרנסתו, ע"י סידור משלוח כספים לאנשים ברוסיה דרכו.

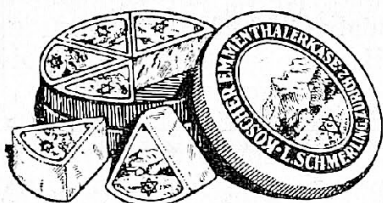
יצור אוכל כשר

ר' לוי יצחק דאג לטובת צרכיהם של הקהילה היהודית, והשתדל להשיג - בנוסף לדברים רגילים שמכר במכולת - מאכלים מיוחדים בכשרות מהודרת. בנוסף לזה, הוא סידר שבכל יום חמישי יהי' שוחט אצלו במשך היום, כדי שהקהילה תוכל לקנות עוף טרי לכבוד שבת. הוא גם השיג חלב ישראל ממשק ליד ציריך כדי שהקהילה תוכל לקנות חלב טרי בכל יום. במשך תקופה הוא גם מכר חפצי קודש, כמו מחזורים, טליתות, ותפילין ומזוזות ועוד.

לימים, התחיל לייצר בעצמו מאכלים כשרים, כגון גבינה, חמאה, שוקולד

(64) ארכיון העיתון השווייצרי 'Israelitisches Wochenblatt'. וכן הפרטים בפרק הבא שאינם מצויינים, מקורם בעיתון זה.
(65) גם נולד להם בן ביום י"ד אייר ה'תרע"ב שנפטר בחודש אלול של אותה שנה, בת שנולדה בחודש שבת ה'תרע"ו, בת בשם יענטא לאה שנולדה ביום ו' שבט ה'תרפ"ב ונפטרה ביום ו' תמוז של אותה שנה.

Verlangen Sie überall
**Schmerling's
Schachtelkäse**

פרסומת לגבינות שמערלינג

Frisch eingetroffen!!

„Hero“ Biskuits, Zwieback,
Waffeln, Leckerli, Palmin,
Palmona, ff. Speiseöl, Emmen-
taler, Cilliter u. Schachtelkäse,
Palästinaweine

sowie sämtliche Lebensmittel zu bil-
ligsten Tagespreisen franko ins Haus
geliefert. 387

Tom Kippur-Kerzen.

מחזורים, סליחות, מזוזות,
תפילין ציצית.

L. Schmerling
Colonialwaren • Zürich 2

Geld nach Rußland

sicher zu überfenden, übernimmt an-
gesehener russ. Kaufmann in Zürich,
der den Betrag durch seinen Bruder
dort auszahlen läßt. Anfragen an
**L. Schmerling, Zürich, Müller-
strasse, 69.**

מודעה שפרסם על אפשרות למשלוח
כספים לרוסיה

Hebräischen Unterricht

חומש תנ"ך
in Schreiben, Lesen erteilt in und außer dem Hause
gründlich und billig **L. Schmer-
ling, Zürich, Jakobstr. 6,** und
erbittet von Interessenten Offerte.

פרסומת לשיעורי עברית, חומש ותנ"ך

Verlag „Rom“ Wilna

כל הספרים של דפוסינו
נמצאים למכירה אצל

סוכננו בשווייץ

L. Schmerling, Zürich 2

Flössergasse 5

מודעה של דפוס "ראם" בוילנא

Tüchtiger „Baal tefillo“

sucht Stelle als Vorbeter

für die hohen Feiertage. Gefl. sich
wenden an Herrn **Schmerling,**
Zürich, Brändschentestr. 20.

"בעל תפילה" מוכשר מחפש משרה לימים
נוראים. אנא צרו קשר עם מר שמערלינג

Zu vermieten per sofort cvent.
per Januar sonnenreiche

4-Zimmerwohnung

2 Balkons, Bad etc. — Freigut-
strasse 26, L. Schmerling, Tele-
phon Selnau 5107.

מודעה שפרסם על חדרים להשכרה

ועוד. בכל מאכל שהוא ייצר, הקפיד על הכשרות באופן מהודר, והשיג 'תעודות כשרות' מרבני הקהילה היהודית בציריך. כאשר התחיל לייצא את תוצרתו למקומות אחרים, השיג 'תעודות כשרות' מרבנים חשובים ברחבי העולם⁶⁶. במשך החמש עשרה השנים מאז פתח את המכולת, העתיק מקומו פעמיים (בתחילת שנת ה'תר"פ ל-20 Brandschenkestrasse, ובשנת ה'תרפ"ה ל-3/5 Flössergasse).

בעל צדקה וחסד

דאגתו עבור הקהילה היהודית התבטא גם בתרומות מתמשכות לארגוני צדקה בציריך. ר' לוי יצחק הי' חבר בקהילת 'עדת ישורון' (הוותיקה), אך גם תרם למגביות של קהילת 'אגודת אחים' (הצעירה) במשך השנים. הוא השתתף במגביות למוסדות החינוך בעיר. יישוב אה"ק הי' נושא חשוב בעיניו ותרם לכל מגבית הקשורה ליישוב אה"ק, עניי אה"ק וישיבות באה"ק. וככל שעברו השנים, בברכת ה' הצליח בעסקיו, ובהתאם סכומי הנדבות גדלו ונהיו משמעותיים יותר ויותר.

לפי כל הידיעות השונות אודותיו מצטיירת דמות של אדם עם השגות רחבות, הן בכלכל חיי הפרטים, הרחבת הפרנסה שלו וקניית בית שבו גם דירות להשכרה, ובהמשך גם העביר את המכולת לקומת הקרקע של אותו בית, והן בקשריו הרבים עם קשת רחבה של יהודים מקומיים וגם ברחבי העולם, ולא רק בארצות אירופה אלא גם בארץ ישראל ועד לאמריקה הרחוקה. בכל תחנות חייו פוגשים אותו דואג לא רק לטובתו ולטובת בני ביתו בלבד, אלא תמיד נרתם לכל ענין שבקדושה, כשרות אכילה ושתי', ספרי קודש, מוסדות חינוך שונים ועוד נהנו מתמיכתו, שהיתה מושלמת - בגופו, בממונו ובנשמתו.

בעל הכנסת אורחים

ידוע לנו על שנים לפחות מהרבנים החתומים על ה'תעודת כשרות' שלו, שביקרו בביתו של ר' לוי יצחק.

הרה"ג ר' ניסן ע"ה טעלושקין כתב סיפור ששמע מר' לוי יצחק בשם הרב אברהם דובער ע"ה כהנא-שפירא, אבד"ק קאוונא, שהתאכסן אצלו⁶⁷:

(66) ראה צילום בדף הבא, מארכיון ספריית ליובאוויטש.

(67) בהוספות לספרו 'טהרת מים' עמוד קכח, במדור "התורה והעולם" (תחת הכותרת "בבנינו ובבנותינו נלך").

תעודת הכשרים — Kashruth Endorsements

I wish to certify herewith, that I have known Mr. L. I. Schmerling, of Zurich, Switzerland for quite a long time, as a strictly religious and God-fearing man, and a person of the highest moral integrity. Therefore, one may safely rely upon him in all matters pertaining to kashruth, and whatever foodstuffs he may manufacture, it is sure to be according to the Jewish law of kashruth. Even those who are most scrupulous in these matters may fully and unhesitatingly rely upon him.

IN WITNESS WHEREOF I herewith put my hand, this Thursday, 14th day of Tamuz, 5683, Kowno.

ABRAHAM DOYBER KAHANA SCHAPIRO, Chief Rabbi

Monday, July 2, 1923.

This is to certify that I know Mr. L. I. Schmerling as a strictly religious and most trustworthy man. All foodstuffs that he may manufacture may safely be regarded as kosher. He may be absolutely relied upon with regard to any milk products manufactured by him, and even those who are highly particular about kashruth may safely rely upon him without hesitation or doubt whatever.

H. KORNFEIN,

Rabbi of the Jewish Community of Zurich

Jaffa, July 13, 1923.

This is to certify that I know very well my friend, Levi Isaac Schmerling of Zurich, having lived there for about five years, and having been his guest for a long time. He is a strictly religious Jew and a fine scholar of Jewish learning. He may be fully trusted, therefore, that he would do nothing that is not in strict harmony with Jewish dietary laws, and any foodstuffs produced by him under his supervision may be consumed by even the strictest of the strictly religious Jews, without hesitation whatever.

IN WITNESS WHEREOF I herewith put my hand. SCHNEUR ZALMAN SLOIM, Chief Rabbi of the Chasidim community and member of the United Rabbinate of Jaffa.

This is to certify that my friend, Mr. Levi Isaac Schmerling, is a man of highest integrity, who may be fully relied upon in matters pertaining to kashruth. Even the most observant Jews may safely eat of his foodstuffs in the full certainty that he is a God-fearing man, and his supervision is conscientious and in accordance with the laws of kashruth.

RABBI DR. LEO JUNG, Jewish Center, New York

I personally know Mr. Levi Isaac Schmerling of Zurich as a person of outstanding character and moral integrity, well versed in Jewish learning and strictly observant of the precepts of our Torah. He may be fully trusted in matters pertaining to kashruth with respect to any foodstuffs produced under his supervision. Even the most religious Jews may fully and absolutely rely on him. I have eaten at his table for more than a month during my stay in that city. He has also a certificate of approval from the Gaon, Chief Rabbi of Kovno.

IN WITNESS WHEREOF I herewith put my signature this Thursday, 24th of Nissan, 5696, Zurich. NACHUM BARUCH GINSBURG, Rabbi of Jonava, Lithuania.

Author of M'kor Baruch.

Further references about the personality of Mr. L. Schmerling, may be had from:

RABBI A. M. BLOCH, Yeshiva Tels, Cleveland, O.
RABBI DR. BREUER, New York, N. Y.
RABBI DR. KARLEBACH, Brooklyn, N. Y.
RABBI N. TELUSHKIN, Brooklyn, N. Y.

ב"ה

הנני לתת לאדם ישרו הוא נהנה הרבה מהפול וקר מותרת לוי יצחק שמערלינג, נ"י מק"ק ציריך במדינת שווייץ ודע לי משכבר הופים לירא וחדר לדבר ה' איש ישר מאד ואיש אמונים עצוריו ע"כ הוא בר סמכא נמור לענין כשרות על כל הדברים שנקשים תחת השגחתו בלי פקפוק ואף המדקדק ביותר יכולים לסמוך עליו בלב סמוך ובטוח ולאות אמת וצדק תחתיו כיום ה' יד תמו תרפ"ג פ"ק קאונא. נאום אברהם דובבער כהנא שפירא אברהם ח"ל

בעיה יום ב' לסדר פניהם תרפ"ג לפ"ק בזה יצאתי לתת על פקטור ר' לוי יצחק שמערלינג נ"י אשר אני סמוך אותו ואיש ואמן רא' ד' ובעל סמכא נמור וכל משעיו מוקמים וכל משרות הוצאתו מתחת ידו הוא בחזקת כשרות וכל מקום אשר ישלח אליו כבש ובכוחה ראוי לכל איש אף להמדקדקים ביותר לסמוך עליו בלב סמוך ובטוח וכל הפה יאכלו כל שום חשש ופקפוק. דק, צבי בן מנחם יצחק קארניצין

שושר משמרת הקדש בק"ק עדת ישרון בציריך י"א

ב"ה יום י"ח מנ"א תרפ"ג

לחנני לאדם ישרו הנני מדוע בזה כי סמוך אנכי היטב את ידידי הרבה מהפול נ"ח וכן מ"ה לוי יצחק שמערלינג מק"ק ציריך בשווייץ בחזקת סמך ערך חמשה שנים וחרבה זמן ה' אוכל על שולחני הוא איש ישר ואדון וחקק על הרב כמותו שלא יוציא ח"ו מת"י דבר שאינו מוקם וכל הדברים הנקשים ע"י ובשגחתו כמיני מאכל ומשקה יכולים אף המדקדקין מן המדקדקים להשתמש בלי שום פקפוק ועד אז"ל בענין נאום שניאור זלמן סלאנים רב ראשי עדה החסידים והרב משרד הרבנות המאוחדת בקנ"ק יפו ח"ו.

ב"ה

וואת לתעודת כי ידידי התורני ר' לוי יצחק נ"י שמערלינג חבר הוא במלא מוכן מלה וחקק לו שלא יוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ראוי הוא לסמוך עליו במלי דכשרות ואף המדקדקין מן המדקדקין יאכלו ממאכליו וישמכו מוכפזים שירא ד' הוא ותמיד השגחתו כמכמת למאות את רצון א' שית. אלי בן אהרן חתני מאיר צבי ז"ל ח"י דר' יונג ראביק דק"ק מרכז היהודי ניוירק יע"א

הרבה מהפול ושנון, יקר רות, ירא את ד' מרבים נבר מורם מעם מ"ה ל' לוי יצחק שמערלינג נ"י, סמך ק"ק ציריך, איש בארץ שווייץ, ודעתו הושב שהוא יקר מאד נבר מורם מעם, ירא וחדר לדבר ד' איש אמונים עצוריו בלי שום חשש ופקפוק, מופלג גדול בתורה וירא מדקדק כמעות ומקפידים מוכים ואדם א' אף צמאני. ובר סמכא הוא לענין כשרות על כל הדברים הנקשים תחת השגחתו, בלי שום פקפוק ואף המדקדקין ביותר יכולים לסמוך עליו בלב סמוך ובטוח. וגם אנכי הייתי מאכלי שולחני וידע מדיש לים ובר ס' לי תעודת הכשר מהנאון האב"ק מוכנת של"מ, ולא נצרכה אלא לתעודת. ולאות אמת באתי על החותמת היום יום ה' ל' את זה האמלן, כ"ו ניסן, שנת תרפ"ג, פה ציריך.

נאום נחום ברוך גינצבורג, אברהם יונה בארץ ליאם בעהמ"ס, מק"ק ברוך, ב"ה

רשימת הרבנים החתומים:

הרב אברהם דובבער כהנא שפירא, קאונא

הרב צבי קארניצין, ציריך

הרב שניאור זלמן סלונים, יפו

הרב אלי יונג, ניו יורק

הרב נחום ברוך גינצבורג, ליטא

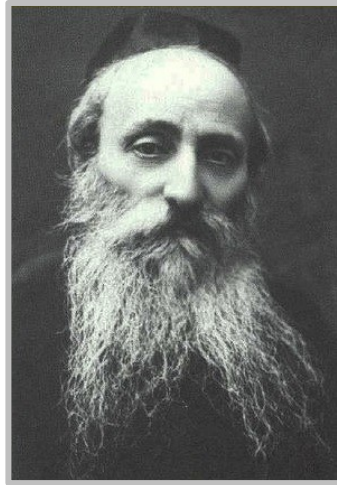
הרב אלי מאיר בלוק, קליבלנד

הרב יוסף ברויא, ניו יורק

הרב נפתלי קארלעבאך, ברוקלין

הרב ניסן טעלושקין, ברוקלין

סח לי הו"ח שמערלינג ז"ל משווייצרי בשם הגאון מקאוונא ר' אברהם דוב כהנא-שפירא זצוק"ל, שהתאסכן אצלו, ויספר לו, כי זקן אחד ונשוא פנים החרד לד' ולתורתו ומתפלל בביה"כ בכל יום הסיח לו לפי תומו כי בית מסחרו שקשה לסגרו בשבת מסור בידי בניו, אבל הוא חו"ש לא יכנס שם בשבת. והגאון מקאוונא אמר לו: שלדעתו הוא עושה עולה גם לבניו וגם לשבת, כי מוטב יותר שישלח את בניו לביה"כ והוא יחזור לעסקיו כי אז לא תתחלל השבת אלא שנים מועטות שיש לו עדיין לחיות ולא עשרות בשנים ע"י בניו הצעירים עוד.

הרב אברהם דובער כהנא שפירא

ובמכתב ששלח הרב כהנא-שפירא להרב ארי' ליב רודנסקי מיום ט"ו שבט ה'תרצ"ז, כתב⁶⁸:

...ולפי שהמכתב יגיע רק אחר שבועים בערך, ולא אדע איפוא ואיך תהי' אדריסתי, לכן יתלגרף ע"פ אדריסת שמרלינג...

הרב שניאור זלמן סלונים

גם הרב שניאור זלמן ע"ה סלונים, רבה החסידי של עיירת יפו, שהה אצל ר' לוי יצחק בערך חמש שנים. זה הי' בתקופת מלחמת עולם הראשונה, כאשר השלטון העותומני גרש אזרחי מדינות עוינות - כולל הרבה יהודים מרוסיה - מארץ הקודש. רובם עברו לגור במצרים למשך שנות המלחמה, אך מאיזה סיבה הרב סלונים נדד רגליו עד לשווייץ, וכמו שכותב בהסכמתו הנ"ל "בהיותי שמה ערך חמישה שנים והרבה זמן הי' אוכל על שולחנו".

[עדות נוספת לשהותו בבית ר' לוי"צ בציריך נמצאת בכתבה אודות אסיפה של אגודת ישראל באה"ק, ובין המשתתפים נמנה "הרב סלונים מיפו, שחזר לאחרונה משווייץ הציג מצגת מפורטת על עבודת האגודה בתפוצות ועל

(68) נדפס בקונטרס 'עטרת תפארת שבסוף ספר 'שיעורי רבי שלמה'.

תוכניתה לעבודה עתידית בארץ ישראל.⁶⁹

חגיגה משולשת

בתחילת שנת ה'תרפ"ז קנה ר' לוי יצחק בית בשכונה יוקרתית בציריך, בכתובת Freigutstrasse 26, בסמיכות לבנין החדש של בית הכנסת 'קהל עדת ישרון' בו התפלל (ובתחילת שנת ה'תר"צ העביר את המכולת שלו לשם). בנר שישי של חנוכה, ליל ר"ח טבת, ערך חגיגה משולשת - יום הולדתו החמישים, סיום והכנסת ספר תורה, וחנוכת הבית.

על חגיגה זו נכתבה ידיעה בעיתון⁷⁰:

חגיגה משולשת נדירה - יום הולדת, חנוכת בית והכנסת ספר תורה חדש - התקיימה ביום ראשון, ה-5 בדצמבר, בביתו של מר ל. שמערלינג ב-Freigutstrasse. בשעה 18:00 התאסף שם מעגל גדול של חברים ומכרים. ספר התורה הכתוב להפליא והמקושט בעושר נפתח, וכל אחד מהנוכחים הרבים כתב אות אחת או שתיים במקומות הריקים המקובלים בתחילת הספר ובסוף הספר⁷¹. לאחר מכן התקיימה תפילה קצרה, ריקוד שמח ושירה כמנהג יהודי מזרח אירופה. לאחר מכן, ספר התורה החדש נישא תחת חופה, לפניו נושאי לפידים ובליווי האורחים, לבית הכנסת ב-Freigutstrasse שמואר באור בהיר, ושני חברי הנהלה, כל אחד וספר תורה בידו, ממתינים לעמית החדש בכניסה. עם הכניסה, החזן ליבר, בקול רם, מתחיל בתפילות הנדרשות, ולאחר הטקסים המקובלים, הספר החדש מונח בארון הקודש. הנערץ, מר שמערלינג, מבקש מהנוכחים לחזור לדירתו, אשר עוצבה בקפידה רבה. הנערץ מבקש את רשות הדיבור ומברך בחום את אורחיו, ובנאום מעמיק מאוד, מעוטר בציטוטים, הוא מסביר מה הניע אותו להזמין את הספר. לאחר מכן נשאו נאומים ד"ר לוינשטיין, הרב קורנפיין ויוסף רוטשילד, ולאחר

(69) בעיתון השווייצרי 'Jüdischen Presszentrale', שנת 1919 מספר 53/54.

(70) עיתון Israelitisches Wochenblatt, שנת 1926 מספר 50.

בעיתון Jüdische Presszentrale מאותה שנה, מספר 424 יש עוד פרטים אודות הסעודה: "בסעודה שלאחר מכן נשאו דברים הרבנים שמערלינג, ד"ר לוינשטיין, הרב קורנפיין, ש. פינס, יוסף רוטשילד, ווינשטיין, טפליץ, התלמיד יפה, התלמידים שמערלינג ודודוביץ'. ההתלהבות התעצמה במיוחד עקב עידודו החסידי של גיסו של שמערלינג, שמיהר לבוא מריגא, עד כדי כך שאפילו "המערביים" הצטרפו לריקוד החסידי".

(71) לא ידוע על מנהג כזה למלא אותיות גם בתחילת הספר, וכנראה הכותב טעה.

מכן מתקיימת חגיגה שמחה ויהודית אמיתית, עם ריקודים ושירה יהודיים, אשר יישארו בזכרונם של כל הנוכחים לאורך זמן.

בית הכנסת ברחוב Freigutstrasse

ר' לוי יצחק הי' מתפלל קבוע בבית כנסת הזה, ובימים נוראים אף קרא בתורה שם. ביטוי ל'הרחבת הדעת' שלו היא העובדה שהקליט את

עצמו חוזר על הקריאה, דבר שהי' כרוך במאמץ מסוים ועלה סכום נכבד באותה תקופה⁷².

למרות היותו חסיד חב"ד-ליובאוויטש (כמעט) בודד בציריך, לא עזב את שורשיו, ובגאון חסידי המשיך לנהוג בדרכי אבותיו גם בנתיבות אלו. הוא התפלל מתוך סידור תורה אור דפוס ה'תרנ"ו⁷³, ובספרייתו נמצאו בין השאר ספרי חב"ד כמו ספר התניא דפוס ה'תר"ס, ספרי שו"ת צמח צדק וגם ספרי מגן אבות מאת האדמו"ר דקאפוסט. [בכלל הי' יודע ספר וחובב ספרים, ובביתו שכנה ספרי' די מכובדת של ספרי קודש רבים]. ידוע לנו גם שהוא הקפיד על הזהירות ממצה שרui' בחג הפסח, והיות שאשתו הגיעה ממשפחה ליטאית ולא הקפידה על כך, היו לו כלים מיוחדים שהי' מבשל בהם לעצמו.

ישיבת תומכי תמימים

הדבר הקרוב אל לבו של ר' לוי יצחק, הי' זה "שהשתדל כל ימיו לטובת המוסד הק' תומכי תמימים יצ"ו" - כלשון אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע במכתב לבנו (הובא לקמן). וכפי שעולה מהפרטים שיסופרו להלן, זוהי אכן הגדרה קולעת מאד.

ר' לוי יצחק עצמו לא למד בישיבת תומכי תמימים ברוסיא⁷⁴. למרות זאת, היתה לו קירבה מיוחדת לכל הנוגע להישיבה. בתו קריינא סיפרה⁷⁵ שבילדותה

(72) להאזנה להקלטה, סרקו את הברקוד:

(73) נמצא בידי המשפחה, ובדף הכריכה האחורי של סידור זה

רשם כמה מרישומי תולדותיו שהובאו לעיל.

(74) הוא כבר הי' בגיל 20 כשנתייסדה ישיבת תו"ת.

(75) לאדמו"ר פסח צבי ואחיו מאיר ארי' שי' שמערלינג, כשלמדו בירות"ו.

יצחק דברי זכרון. לא ידועים לנו פרטים אודותו מעבר למסופר שם⁷⁸:

שניאור זלמן יוספוביץ הגיע ממשפחה מכובדת בליטא, ובגיל צעיר יצא למסעו אל העולם ולחיים הגבוהים עם הרבה ידע תלמודי, אנרגי' וכוח רצון. כראש מפעלים תעשייתיים בקנה מידה גדול בתוך האימפרי' הצארית, הוא השתמש בשמו, בהשפעתו ובמשאביו הרבים לטובת אחיו היהודים שנאבקו לשרוד באזורו.

יחד עם אשתו גידל שלושה בנים ושלוש בנות. כאשר הבולשביזם גברה ברוסיה, עזבו משפחת יוספוביץ את הארץ.

גם כאן לא השתנתה אדיקותו העמוקה, ששאבה ממקורות חסידיים. היתה לו אהבה נלהבת לתורה, לעם ישראל ולעשיית טוב לזולת ולכלל.

על המיטה, הספיידו אותו הרבנים, הרב קורנפיין, הרב בוטשקו תיאר תמונה ברורה של ידיד התורה המנוח. למר שמערלינג היו גם כמה מילות זיכרון נאמנות לנפטר, עמו חלק ידידות ארוכת שנים⁷⁹.

(78) ע"פ הדיווח בעיתון Jüdische Presszentrale מספר 1044, הוא הי' בן 79 בפטירתו (יליד ה'תר"כ), וגר בווינה לפני שהעתיק לציריך.
 (79) ארכיון העיתון השוויצרי 'Israelitisches Wochenblatt' מיום ה-7 ביולי 1939.

תקופת השואה

סיפר מר צביקה שי' גרינגליק:

אבי, מר שאול גרינגליק, התגורר בגרמני' בליל ט"ז מרחשוון ה'תרח"צ - ליל הבדולח, ונאסר על ידי הנאצים ימ"ש והובל למחנה-ריכוז בוכנוואלד. באותה שעה עדיין הי' אפשרות לאנשים להציל את עצמם מהמחנה, אם יציגו תעודת נתינות ממדינה זרה.

דודתי התגוררה אז בציריך, וכמובן דאגה על אחי' וחיפשה דרך להצילו. היא התפללה בביהכנ"ס 'קהל עדת ישורון' והכירה משם את משפחת שמערלינג. יום אחד היא נכנסה למכולת של ר' לוי יצחק, וסיפרה לו על מצב אחי'. היות שנודע לה על קרוב משפחתו שנפטר אז, ביקשה שיתן לה את הדרכון של הנפטר שתוכל להציג כאילו הוא דרכון אחי' כדי להצילו⁸⁰. כמובן שזה הי' מנוגד לחוק, והי' בזה סיכון גם בשביל ר' לוי יצחק.

שאול גרינגליק

ר' לוי יצחק נעתר לבקשתה בשמחה רבה. היא לקחה מיד את הדרכון, הזמינה מטוס פרטי וטסה לגרמני' והציגה את הדרכון למשטרה וכך הצליחה להציל את אחי' ולהביאו לשווייץ, ובהמשך הוא עלה לאה"ק.

אז היא החזירה את הדרכון, ור' לוי יצחק הכניס אותו להמשטרה. מצד הכרת הטוב, לקראת חג הפסח בכל שנה, המשפחה קונה שוקולד 'שמערלינג'.

(80) החוק אז הי' שצריכים להכניס את דרכון הנפטר למשטרה תוך שבועיים מפטירתו. וכנראה סיפור זה קרה תוך שבועיים מהפטירה. בינתיים לא נתברר לנו מי הנפטר מקרובי ר' לוי יצחק מאותה תקופה.

מכתב שכתב הרה"ג ר' אלחנן ווסרמן הי"ד, בו מזכיר את ר' לוי יצחק⁸¹

בע"ה מוצש"ק כ"ד אדר [תש"א] סמלישקי ליטא

שלום וברכה להיקר ומאוד נעלה מר זאב יחי' רזנגרטן

אחד"ש ברגשי כבוד

זה שבועות אחדים כאשר שלחנו ע"ש הרב בטשקא במנטרעע רשימות משמות החברים המקשיבים אצלנו אשר יש להם תעודות מסע לחו"ל - אויסלאנדער פאסער - ולא קיבלנו תשובה וכאשר הדבר נוגע להצלת נפשות יקרות של בני תורה נבקש את מע"כ כי ייטיב נא להשתדל להוציא את הדבר לפועל וכמדומה שאין צורך לבאר לו את גודל הענין הזה ומעצמו יבין במה הכתוב מדבר כתבתי גין זה גם לכבוד הג"ר זלמן פינס יחי' וכן ייטיב נא להראות את מכתבי לכב' הנעלה ר' חיים ישראל אייז יחי' ולכ' מר שמרלינג יחי'.

המוקירו ומכבדו מברכו בחיים ושלום בחג כשר ושמה

ובכל ט"ס ומחכה לתשובתו בהקדם

אלחנן בונם ווסרמן

מצות שמורות

לקראת חג הפסח ה'תש"א זכה ר' לוי יצחק לעזור לכ"ק אדמו"ר והרבנית זי"ע. הם שהו אז בניצה שבדרום צרפת (שלא נכבשה עדיין ע"י הנאצים ימ"ש) והמתינו לוויזות הגירה לארצה"ב, ובהתקרב החג התחיל הרבי לחפש דרך להשיג מצות שמורה.

הרבי הכיר יהודי בשם ר' דוד בעזבאראדקא, שהתמחה בתעשיית מראות. באותה תקופה עסק ביצירת מראות עבור צוללות הצי הצרפתי, והי' לו אישור מיוחד לנסוע למדינות הסמוכות. בשלהי אותו חורף הוא התכוון לנסוע לשווייץ.

לפני נסיעתו, ביקשה הרבנית ממנו להשתדל להשיג שם מצות שמורות בשביל הרבי, כי "המצות שאופים כאן - הוא לא יאכל". והרבנית נתנה לו את כתובתו של ר' לוי יצחק שמערלינג.

(81) נדפס בהקדמה לספר 'נחלת זאב על התורה' כרך א' עמוד 9.

ר' דוד בעזבאראדקא

כשר' דוד הגיע לציריך, הוא נפגש עם ר' לוי יצחק והעביר לו את בקשת הרבנית. ר' לוי יצחק נענה לבקשה ונתן שבעה מצות, וגם השתדל אצל עוד שני חסידי חב"ד בעיר, שיתנו גם הם כל אחד שבעה מצות נוספות, בסך הכל שלח ר' לוי"צ עשרים ואחת מצות שמורות עבור הרבי והרבנית. מלבד זאת הוסיף ר' לוי"צ למשלוח עם ר' דוד בלוק גבינה שבתעשייתו, וגם סוכריות. כאשר ר' דוד הביא את כל המשלוח הזה לרבי ולרבנית, הרבי נתן לו מחצית מהגבינה ואת כל הסוכריות⁸².

ויזה מהרבי

יום אחד טלפנו לר' לוי יצחק מהשגרירות האמריקאית בשווייץ, והודיעו לו שהויזות עבור משפחתו הגיעו והוא יכול לבוא לקחתם. לתמיהתו שלא הגיש בקשת וויזות כאלו בכלל, נענה אשר "הרב שניאורסאהן מברוקלין סידר את הויזות בשבילך".

אדמו"ר מהוריי"צ, מיד בבואו לארצה"ב בחודש אדר ה'ש"ת, התחיל לפעול במרץ להצלת אנ"ש בארצות אירופא. רשמית, שווייץ אמנם היתה מדינה 'נייטרלית', אבל בכל זאת האיום של כיבוש עתידי אפשרי ע"י הנאצים ימ"ש ריחף באויר. הצבא גייס את כל הגברים בגיל גיוס ולא איפשר להם לנסוע מהמדינה.

ר' לוי יצחק רצה לנסוע לארצה"ב מיד, באמרו "אם הרבי שולח ויזות - איך אפשר לא לנסוע?!" אך אשתו סירבה לעזוב את בנה ר' ברוך בענדיט שגויס לצבא ולא יכל לנסוע משווייץ. החליטו איפוא שר' לוי יצחק, בתו רויזע יחד עם בעלה ר' אברהם שנאלל (שלא הי' אזרח שוויצרי) ובנותיהם, יסעו מיד לארצה"ב, ואחרי שהמלחמה תיגמר יצטרפו אל ר' לוי יצחק גם אשתו ובנו⁸³.

(82) הרבנית סיפרה את הסיפור הזה לר' שד"ב שי' לוין בעת שערך את המבוא לאגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע כרך ה. תמצית הסיפור נדפס שם, והרב לוין ור' דוד בעזבאראדקא שיתפו פרטים הנוספים בסרט 'שנים הראשונות' חלק ד.
(83) בפועל נפטר ר' לוי יצחק לפני סיום המלחמה, ולכן נשארו אשתו ובנו בציריך.

List of Prominent Persons in Certain Countries of
Europe Desiring Admission to the U. S. A.
continued.

E. In Other Countries:

56. SCHUCHTER, Rabbi Michel	1886 Poland	c/o L. Scherling, Postfach Selnau,
Sheidel		ZURICH, SWITZERLAND.
57. SCHERLING Levi Ischok	1876 Russia	Postfach Selnau, Zurich,
Chaja Sara		Switzerland.
Boruch Bendit	1917	
Reisa		
Breina		

"רשימת אנשים חשובים במדינות מסוימות באירופא שמבקשים להתקבל לארצה"ב" שהכין אדמו"ר מהור"י צ"נ, בנייהם מופיע משפחתו של ר' לוי יצחק שמערלינג (מספר 56). ביתיים לא נתברר מיהו הרב מיכאל שכטר ואשתו (מספר 57) המופיע ברשימה ע"פ בקשת ר' לוי"צ. נדפס בתולדות חב"ד בפולין, ליטא ולטביא עמוד שפג

הנסיעה

משפחת שנאלל נסעו מליסבון ביום ח' סיון ה'תש"א באוניי SS Nyassa, והגיע לניו יארק ביום ח"י סיון אחרי נסיעה של עשרה ימים⁸⁴. ר' לוי יצחק נסע אחריהם מברצלונה ביום כ"ו סיון באוניי SS Villa de Madrid, והגיע לניו יארק ביום ח"י תמוז אחרי נסיעה של עשרים ושלושה ימים⁸⁵.

האוניי SS Villa de Madrid

הנסיעה עצמה לא הייתה נעימה כלל וכלל. הספינה, שברך כלל נשאה כ-225 נוסעים, היתה צפופה עם מעל מ-600 פליטים מכל רחבי אירופא (הנוסעים התלוננו על הצפיפות ועל המצב התברואתי באונייה). חלק חשוב מהנוסעים ניצלו בחסות ה-JDC ממדינות שכבר נכבשו ע"י הנאצים ימ"ש. האוניי עצרה חמישה פעמים בנסיעתה, ארבעה פעמים כדי לתדלק, ופעם אחת בשביל חיפוש קפדני של קצינים בריטים שנמשכה כ-30 שעות⁸⁶.

(84) רשימת הנוסעים על האוניי Nyassa.

(85) רשימת הנוסעים על האוניי Ville de Madrid (תצלומו לקמן, ר' לוי יצחק מופיע

בשורה 14).

(86) ע"פ כתבה בעיתון 'Brooklyn Eagle' מיום 14 ביולי 1941.

תקופת ארצה"ב

בהגיעו לארצות הברית, התגורר ר' לוי יצחק בקראון הייטס ברחוב מונטגומרי, דבר נדיר לחסיד חב"ד באותם שנים, מפני שרוב אנ"ש התגוררו אז בבראונסוויל. בגלל קרבתו ל-770, זכה להתפלל לעיתים תכופות במנינו של אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ולקרוא בתורה במנין זה, ואף להיות מאוכלי שולחנו של אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בסעודות יום טוב וכיו"ב.

בצל אדמו"ר מהוריי"צ

ביומנו של ר' שלום ע"ה חסקינד מיום ערב ר"ה ה'תש"ה, הוא כותב⁸⁷:

...בשעה 5:30 התחילו סליחות, החזן ה' מר שמערלינג יחי' עושה הגבינה. בשעה 6:40 גמרו סליחות ונסעו למקוה...

ר' ישראל ע"ה גארדאן סיפר:

זכיתי לקרוא בתורה במנין אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע. אבי, ר' יוחנן ע"ה גארדאן, ה' גבאי ביהכנ"ס 770. כנראה הוא לא 'אהב' את המבטא האשכנזי במקצת שסיגל לעצמו ר' לוי יצחק בעשרות השנים בהם קרא בתורה בקהילת עדת ישורון בציריך. לכן, כשהגעתי לגיל בר מצוה בשנת ה'תש"ג הוא נתן לי לקרוא בתורה במנין אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, למרות גילי הצעיר.

מאז, בכל פעם שר' לוי יצחק ה' פוגש אותי ברחוב, ה' מרים את מקלו בתנועה מאיימת אלי, ומתערעם עלי שנטלתי ממנו את הזכות הזו...

ר' לוי יצחק בארצות הברית (מימין)

גם בארצות הברית המשיך ר'

(87) תשורה קוביטשעק-הרשקוביץ, ו' מרחשון ה'תשפ"ג, עמ' 49.

לוי יצחק ביצירת גבינה בכשרות מהודרת, במשק חלב במדינת ויסקונסין. את הגבינה הוא הי' גם מספק לצבא ארצה"ב בשביל חיילים שומרי כשרות.

בקשר לזה הוא זכה ל'ביטוי' מיוחד מפי אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, בעת התועדות יו"ד כסלו ה'תש"ב. וכך נרשם בהנחה⁸⁸:

בין המסובים הי' מר שמערלינג שי' משוויצריא עושה הגביות הכשרות, ואמר כ"ק שליט"א: מ'דארף עם זאָגען ער זאָל מאַכען אַ סאך קעז, אַז משיח וועט קומען זאָל זיין מיט וואס צו פאַרבייסען.

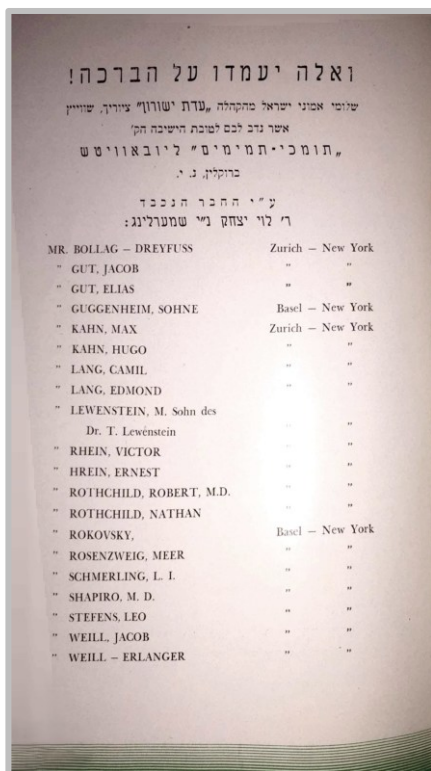
תומך תמימים

גם בארצות הברית, באמצע ימי המלחמה, המשיך במאמציו לתרום בעצמו ולגייס אחרים לתרום עבור ישיבת תומכי תמימים. באור לכ"ה

כסלו, נר א' דחנוכה ה'תש"ב, התקיימה "אסיפה של עסקנים נכבדים משווייץ ע"ד בנין לישיבת תו"ת", והקבוצה זכתה להיכנס ליחידות לאדמו"ר מהוריי"צ נ"ע⁸⁹.

הוא הי' משתתף פעיל בחגיגות השנתיים של ישיבת תומכי תמימים. בשנת ה'תש"ב הוא מופיע בוועדת המארגנים של המסיבה ביום כ"ט תמוז. ובקובץ המסיבה מיום ז' אדר ה'תש"ג יש עמוד שלם של אנשים מקהילת 'עדת ישרון' בציריך שנדבו לטובת ישיבת תומכי תמימים "ע"י החבר הנכבד ר' לוי יצחק נ"י שמערלינג".

ביום ל' תשרי ה'תש"ה התקיימה אסיפת חירום לטובת ישיבת תומכי

רשימת המנדבים מקהלת "עדת ישרון" בציריך, ע"י ר' לוי יצחק שמערלינג

(88) נדפס בתשורה גאנזבורג-הרצל, כ"ה אדר א' ה'תשפ"ד, עמ' 9.

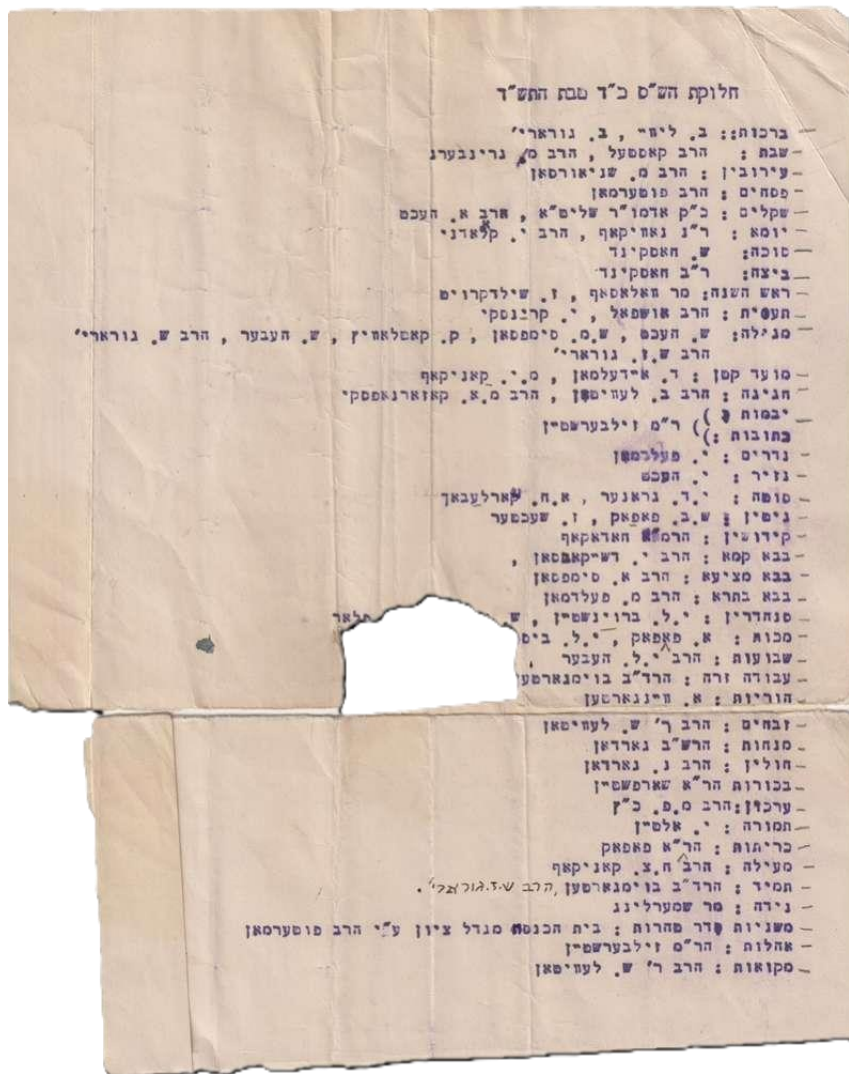
(89) ספר השיחות ה'תש"ב, עמוד 22.

ר' לוי יצחק בעת המסיבה לטובת תומכי תמימים בשנת ה'תש"ב, במחיצת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע וכ"ק אדמו"ר זי"ע. ר' לוי יצחק מופיע באמצע התמונה, עומד לפני בימת הכבוד (חתנו ר' אברהם שנאלל יושב בצד השני של השולחן, מביט לכיוון המצלם)

ר' לוי יצחק עומד ראשון מימין, מביט על הרבי בעת כניסתו

חלוקת הש"ס שנערכה בכ"ד טבת תש"ד, עם הגהות בכת"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע
 ר' לוי יצחק שמערלינג לקח את מסכת נדה

תמימים, ובין המשתתפים רשום שמו של ר' לוי יצחק⁹⁰.

פטירתו

סיפר הרה"ח ר' יהודה לייב ע"ה גראנער:

בשנת ה'תש"ה, הוצרך ר' לוי יצחק לעבור ניתוח (לטפל במחלת הסרטן בבטנו). לפני הניתוח נכנס ליחידות אצל אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, וביקש ברכה לאריכות ימים. הרבי בירכו שהניתוח יהי' בהצלחה. הוא חזר על בקשתו לברכה לאריכות ימים, אך הרבי ענה באותה הלשון. הוא כבר הבין את הרמז, וכשיצא מחדר הרבי התיישב על הספסל והתבטא אשר כנראה לא נשאר לו הרבה זמן לחיות....

ר' לוי יצחק עבר את הניתוח בהצלחה ביום כ"ז ניסן, אך בהמשך חטף זיהום ונפטר כעבור שבועיים ביום ט' אייר ה'תש"ה. הוא הי' מהראשונים שנטמנו בביה"ח מונטפיורי, בחלקה החדשה של אגודת חסידי חב"ד (קרוב למקומו - העתידי - של אוהל כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע וכ"ק אדמו"ר זי"ע). וזה נוסח מצבתו⁹¹:

פ"נ / לערבות מרומים / ושבע יגונים / יקוננו היתומים / - / ירא שמים / צדקות פעל / חוקי חיים / קיים לדל / - / שמו רכש / מעשהו קשקש / עסק באמונה / רבים יעידו / לתורה ותעודה / יחד עתים / נהג כחסידים / גורי יחידים / - / בליטא ערשך / בציריך ביתך / ופה מנוחתך חד מחסידי / חב"ד ר' לוי יצחק ב"ר / ברוך בנדיט שמרלינג ע"ה / נפטר ט' אייר תש"ה / בן ס"ח וחצי שנה ת.נ.צ.ב.ה.

אשתו מרת חי' שרה המשיכה להתגורר בציריך עם בנה ומשפחתו, ונפטרה ביום א' דראש השנה ה'תשל"ח. היא נקברה בביה"ח 'קהל עדת ישורון' בציריך, וזה נוסח מצבתה:

פ"נ / אמנו האהובה והיקרה / חי' שרה ע"ה / בת ר' נתן ז"ל / אשת ר' לוי יצחק ז"ל / שמערלינג / אשה צדקנית צנועה וישרה / בעלת בית טובה ונדיבה / אם מסורה לילדי' / נולדה כ"ה ניסן תרמ"ט / הלכה לעולמה / בשם טוב ובשיבה טובה / יום א' דראש השנה תשל"ח / ת.נ.צ.ב.ה.

(90) כתבה אודות האסיפה בעיתון 'דער טאג' מיום 29 באוקטובר 1944.

(91) לא ידוע לנו מי ערך את הנוסח, אבל לא דק בכותבו "בליטא ערשך", כי נולד וגדל בקאליסק, פלך וויטעבסק, כנ"ל בפנים.

מצבת מרת ח' שרה שמערלינג

מצבת ר' לוי יצחק שמערלינג

כ"ק אדמו"ר זי"ע עומד מול ציון כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע לפני הקמת המצבה והאוהל בשנת ה'ש"ת. המצבה השחורה הנראית בשורה מאחורי הציון היא מצבת ר' לוי יצחק ז"ל

בעיתוני התקופה

בעיתון בשווייץ נדפס 'הספד' על ר' לוי יצחק אחרי פטירתו. מעניין לשים לב לעובדה איך שגם היהודים חבריו בקהילת עדת ישורון הבינו היטב את זיקתו החזקה לחב"ד ליובאוויטש ולכ"ק אדמוהריי"צ נ"ע, כפי שזה בא לביטוי חזק בדברי הספד קצרים הללו⁹²:

צריך. על פטירתו של ל. שמערלינג. מעבר לאוקיינוס מגיעה הבשורה העצובה כי ל. שמערלינג שלנו נפטר בניו יורק בגיל 69. שמערלינג שלנו, כי הוא ה' ונשאר שלנו, גם במהלך ארבע שנות היעדרותו. חייו של שמערלינג היו דרכו של אדם שנישא על ידי דחפים חזקים של תנועה יהודית. הוא הגיע ממשפחה מכובדת בבלארוס, אשר מקורה במייסד חסידות חב"ד ליובאוויטש, הרב שניאורסאהן.

לפני ארבעים שנה, בנוסף לשושלת האצילית שלו, ידיעותיו בתורה ואהבתם הנלהבת של חסידי חב"ד לכל דבר טוב ויהודי, הוא הביא לציריך יוזמה עסקית ואנרגי' בלתי נלאית שעיצבו את מפעל העסקים שלו מהתחלה צנועה לחברה שצמחה למוניטין גדול. היא הפכה למובילה בתעשיית המזון הכשרה. אך הוא נותר האיש היהודי הפשוט והאדוק, בעל נשמה בוערת ולב חם לכל דבר ששימש את התורה.

ביתו, אותו הפך, בעזרת אשתו למשפחת וויינשטיין, למקדש אמיתי, ה' מקום מפגש לתלמידי חכמים צעירים ולאורחים אדוקים מקרוב ומרחוק. שלושה ילדים, שתי בנות ובן, גדלו בבית, אשר ימשיכו את פועלו האצילי של אביהם כאן ובאמריקה ויכבדו את זכרו.

כחבר נאמן בקהילתו, קהל עדת ישורון, ראינו אותו מדי יום בבית התפילה, לעתים קרובות כראשון שם. בכל מקום שה' בו משהו לעשות, כשיש שיעור לימוד או שיחה תורנית מזדמנת, מקומו של שמערלינג לא יכול ה' להישאר ריק. הוא שימש כבעל קורא של כבוד בימים הנוראים, והי' אפשר להקשיב בהנאה לצלילים הלוהטים והמתוקים של מולדתו החסידית. בכל מקום בו נדרשה ריפוי ועזרה, מעולם לא פנו לשווא אל ל. שמערלינג.

(92 בעיתון השווייצרי 'Israelitisches Wochenblatt'.

כותב הדברים לא דק, כי לא ה' מצאצאי אדמוה"ז, כנ"ל בפנים אודות קשרי המשפחה עם בית הרב.

ראינו אותו עוזב אותנו בשנים הראשונות של המלחמה וחיכינו לשובו. כמה מהר הצליח להכות שורשים באמריקה, בקלות מצא שם את מקומו בין נשמותיהם הקרובות של חסידי ליובאוויטש, שהתאספו סביב רבם בניו יורק. במיוחד עכשיו, כשהשלוש נראה באופק, קיווינו לראות את חברנו שוב איתנו בשלום בקרוב. ההשגחה האלוקית גזרה אחרת והבטיחה לו שלום נצחי רחוק. בצער אנושי, אך לא על אדמת חוץ, הוא נפטר ליד ילדיו ונכדיו, שם מצא גם בית רוחני במעגל קדוש כה קרוב אליו.

מי ייתן והאהדה הנרחבת שהביעו במהלך שבוע האבל על ידי אשתו, בנו ובתו בביתם בציריך תנחם אותם. לנו, מעגל חבריו הקרוב, ל. שמערלינג שלנו יישאר קרוב לנצח.

הקדשה לעילוי נשמתו בקובץ שיצא לאור על ידי "מרכז הישיבות תומכי תמימים"

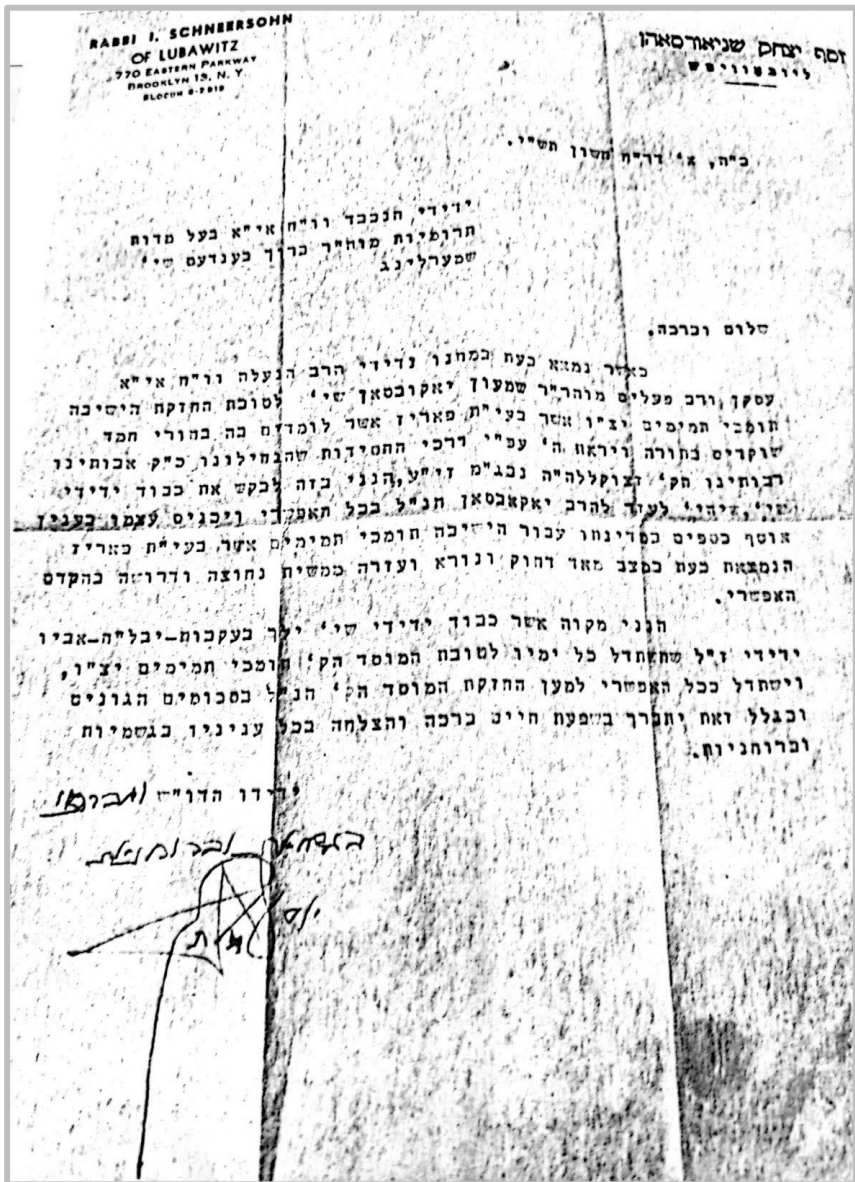
במכתבי רבותינו נשיאינו

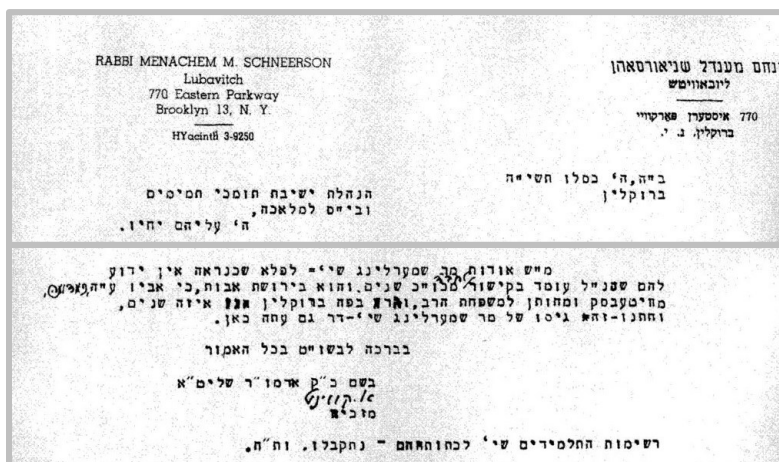
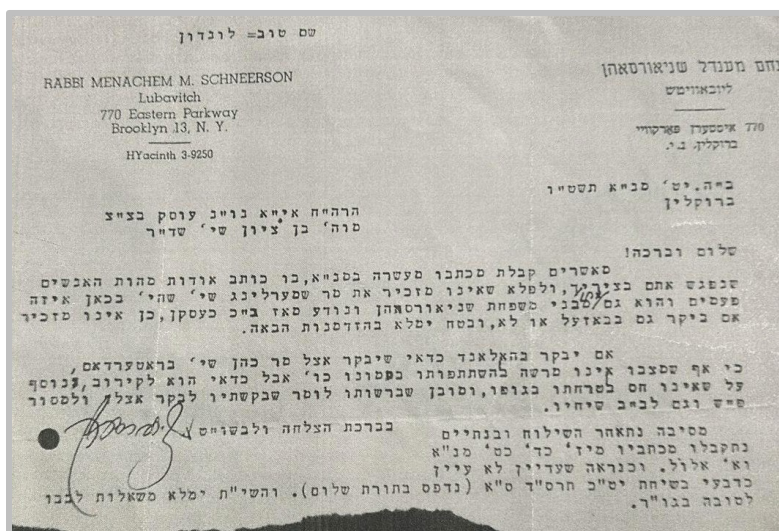
במכתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע וכ"ק אדמו"ר זי"ע, ישנם כמה איזכורים אודותו, ונביאם לקמן (עם צילום המכתבים)⁹³:

במכתב אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מיום ל' תשרי ה'שי"ת (תצלומו לקמן):
...בעקבות - יבל"ח - אביו ידידי ז"ל שהשתדל כל ימיו לטובת המוסד
הק' תומכי תמימים יצ"ו...

במכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע מיום ה' כסלו ה'תשח"י (תצלומו לקמן):
מ"ש אודות מר שמערלינג שי' - לפלא שכנראה אין ידוע להם שהנ"ל
עומד בקישור לחב"ד מכו"כ שנים. והוא בירושת אבות, כי אביו ע"ה,

93 המכתב מאדמו"ר מהוריי"צ נ"ע נדפס כאן בפרסום ראשון, ושני המכתבים מכ"ק אדמו"ר זי"ע נדפסו בהוספות לקובץ "התוועדות" שי"ל ע"י ועד הנחות בלה"ק לקראת ש"פ ויצא ה'תשפ"ה, וש"ב.

כמדומה, מזויטעבסק ומחותן למשפחת הרב, וגר בפה ברוקלין איזה
שנים, וחתנו - זה גיסו של מר שמערלינג שי' - דר גם עתה כאן.

[עניין זה מופיע כבר במכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע מיום י"ט מנחם אב
ה'תשט"ו (תצלומו מובא בזה):

...ולפלא שאינו מזכיר את מר שמערלינג שי' שהי' בכאן איזה פעמים
והוא גם מחו' מבני משפחת שניאורסאהן ונודע מאז ג"כ כעסקן...].

[illegible]An aerial photograph of a city street, likely in Jerusalem, showing a grid of buildings and a central road. Overlaid on the image is large, bold, black Hebrew text. The text is arranged in three lines, reading from right to left: 'תולדות הרב' (Toldot HaRav), 'חיים זאב וואלף' (Chaim Zev Wolf), and 'הכהן רבינוביץ' (HaKohen Rabinovitch). The text is semi-transparent, allowing the street details to be seen through it.

תולדות הרב
חיים זאב וואלף
הכהן רבינוביץ

משפחתו

הרה"ג ר' חיים זאב וואלף הכהן רבינוביץ נולד בעיירה קאליסק בשנת ה'תרכ"ו, לאביו ר' יצחק ב"ר זאב וואלף ואמו מרת פרומא ב"ר בנימין. הוא נקרא על שם סבו ר' זאב וואלף ב"ר יצחק, שנפטר כשנה וחצי לפני לידתו, בר"ח שבט ה'תרכ"ה⁹⁴. ידועים לנו לפחות שני אחים מבוגרים: בנימין (יליד ה'תר"כ) ואהרן (יליד ה'תרכ"ד); ושני אחים צעירים: ניסן (יליד ה'תרכ"ט) ושלמה (יליד ה'תרל"א)⁹⁵.

כשהגיע לפרקו נשא את מרת לאנא⁹⁶ (ילידת ה'תרל"ב), בתו של ר' ברוך בענדיט וחי' אסתר שמערלינג מהעיירה קאליסק, ונולדו להם שישה בנים ושתי בנות⁹⁷:

א. משה (יליד ה'תרנ"ב) - על שם אביו של ר' ברוך בענדיט שנפטר ביום ר"ח חשון ה'תרמ"ז.

ב. ישראל (יליד ה'תרנ"ז, נפטר ה'תשכ"ט) - על שם זקנו של ר' ברוך בענדיט שנפטר ביום כ"ח כסלו ה'תרכ"ג.

ג. רחל (ילידת ה'תרנ"ח, נפטרה ה'תשל"ג) - על שם אמו של ר' ברוך בענדיט שנפטרה ביום ה' חשון ה'תרכ"ז, וזקנתו של הרב רבינוביץ.

(94) מצבה 223 בביה"ח בקאליסק (עם הערות מר אלקסי שי' אוסבצוב).

(95) ע"פ מפקד קאליסק ה'תרל"ד.

(96) כ"ה באילן המשפחה (וצ"ע מקורותיו), אבל במפקד שבהערה הבאה רשום: לאה בת בנימין. וי"ל ב' אפשרויות: או שאשתו לאנא נפטרה והוא התחתן בזוו"ש עם לאה בת בנימין; או שהרשום במפקד טעות הוא וצ"ל (לאנא) בת בענדיט (97) ע"פ מפקד הארמאדאק ה'תרע"ט.

ישראל ובנימין אינם מופיעים במפקד ה'תרע"ט, רק באילן המשפחה שבהערה הקודמת. ואף ששם אין תאריכי לידה, יותר מסתבר לומר (מחמת גילם של הרב רבינוביץ וזוגתו), שלא היו צעירי המשפחה (שעדיין לא נולדו בשנת ה'תרע"ט). אלא שהתגוררו במקומות אחרים ולכן לא נמנו עמהם.

אכן, מציאנו ישראל ב"רשימת מגורים" מלנינגרד, שם עבר לגור בשנת ה'תרצ"ז, עם תאריך ומקום לידתו כבפנים. וייתכן שבנימין נהרג בהיותו בצבא במלחמת-עולם השני [יש מסמכים על בנימין בן וואלף רבינוביץ שמת מפצעיו ביום י"ד אדר ראשון ה'תש"ג, אך אין תאריך ומקום לידה לוודא שזה אכן הוא].

מצבת זקנו של הרב רבינוביץ

מצבת אבי זקנו של הרב רבינוביץ

ד. חנה (ילידת ה'תרס"ד).

ה. יצחק (יליד ה'תרס"ו) - על שם אביו של הרב רבינוביץ.

ו. שלמה (יליד ה'תרס"ט).

ז. אהרן (יליד ה'תרע"ב) - על שם חותנו של זקנו ר' זאב וואלף.

ח. בנימין - על שם אבי אמו של הרב רבינוביץ.

939

ОБЩИЙ СПИСОКЪ				
свѣдѣніе: мужского пола, живущихъ въ Нижегородской губерніи въ Нижегородскомъ уѣздѣ.				
№ по порядку.	Фамилія, имя, отчество, званіе.	ЛѢТА		ПРИМѢЧАНІЕ.
		№ года по 10 рѣшенію.	По документамъ и другимъ источникамъ.	
55	Мухоморовъ, Іоаннъ	—	40	жизненный годъ 40.
	Александровъ		40	
	Ивановъ		40	
	Сидоровъ		40	
	Николаевъ		40	
	Михайловъ		40	

משפחת רבינוביץ
(הגברים) במפקד
קאליסק משנת
תרל"ד

מימין:

הרב חיים זאב וואלף
רבינוביץ ז"ל

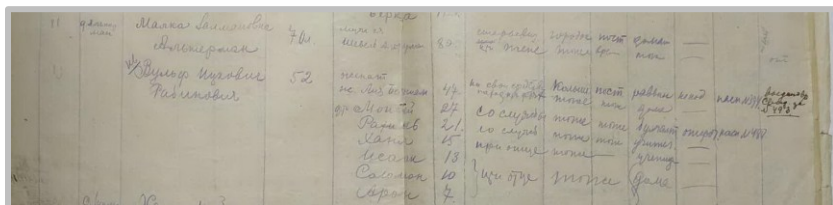
תמונה זו נשלחה לאדמו"ר
מהור"צ נ"ע ביום כ"א אדר
ראשון תרצ"א

בראש התמונה כיתוב בכתב
יד של המזכיר רח"ל

למטה:

משפחת רבינוביץ במפקד
האראדאק משנת תרע"ט

שלמה

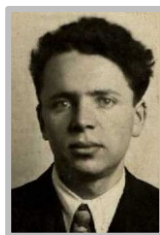
יצחק

ישראל

רחל

אהרן

קאליסק

כמעט ולא ידוע לנו דבר על שנות צעירותו. גיסו, רלוי"צ שמערלינג, שהכירו מאותה תקופה, מכנהו "גיסו ורבי" וכותב עליו: "...בעוד הי' צעיר לימים לא פסק פומי' מגירסא, והי' בקיא בגפ"ת וכל רז לא אניס לו..."

ברשימות כ"ק אדמו"ר מצינו ציטוט ממנו, דברים ששמע בהיותו בקאליסק⁹⁸:

חסידי קאליסק ספרו בשם השד"ר ר' בעריל אשכנזי⁹⁹ ששמע מהצ"צ ד"דברי שלום ואמת" ה"ז רמז על שמו של הק' שלום (שבת) וחותרו אמת (שבת נה. סנהדרין סד.).

כנראה שבשבתו בקאליסק גם שמע ציטוט נוסף שהובא ברשימות¹⁰⁰:

שמע מחסידי הצ"צ, שבעת שהצ"צ התראה פנים עם הגאון ר"א פאסוילער בוילנא, תירץ לו הצ"צ, על הקושיא הידוע מהו הנס דליל א' דחנוכה, דקרא קאמר שמן זית, וא"ת דלא נשתייר כלום בלילה הא' ה"ז שמן נס ולא שמן זית.

קאליסק הייתה עיירה חסידית עוד מימי הרב המגיד ממעזריטש. באותה תקופה גר תלמידו הרה"ק ר' אברהם שם, וניהל עדתו בדרכו הייחודית בחסידות. אחרי עלותו לאה"ק בשנת ה'תקל"ז, נעשו תושבי העיירה חסידי אדמו"ר הזקן. העיירה נמצאת במרחק חצי יום הליכה מליובאוויטש, וכמה חסידים ידועים התגוררו בה. בתקופת חייו של הרב רבינוביץ בעיירה, היו רוב תושבי חסידי חב"ד ליובאוויטש, ורבה הי' החסיד הנודע הרה"ג ר' משה צבי

(98) חוברת ו.

(99) גם הוא יליד העיירה, וע"ש זה נודע כ"ר' בערל קאליסקער" (אלא שעלה לאה"ק בשלהי ה'תרל"ה, בשנות ילדותו של הרב רבינוביץ).

כשהתחתן עם בת משפחת שמערלינג, הי' קרבה משפחתית בין הרב רבינוביץ ור' בערל קאליסקער. חותנו ר' ברוך בענדיט הי' בנו של ר' משה, בנו של ר' ישראל ומרת פייגא, אחותה של מרת איטא אמו של ר' בערל קאליסקער.

(100) חוברת קעד (ולפנ"ז בחוברת ג).

נאה¹⁰¹. מאידך, באותה תקופה התחילו גם רעיונות ההשכלה, הציונות וכיו"ב לכרסם בקרב הדור הצעיר, רח"ל¹⁰².

אנו מוצאים אותו עדיין בקאליסק בשנת ה'תרנ"ט¹⁰³. אחרי תקופת קאליסק, הוא שימש כמורה צדק בשלושה עיירות: סוראז¹⁰⁴, ליעפלי והאראדאק.

(101) בראיון עם יליד העיירה ר' לויק ב"ר אייזיק הורביץ (נולד לערך שנת ה'תר"מ) הוא מספר שכל תושבי העיירה היו חסידי חב"ד ליובאוויטש. גם רבה של העיירה, הרה"ג ר' משה צבי נאה, נסע לאדמו"ר מהר"ש נ"ע, ויש אגרות מאדמו"ר הרש"ב נ"ע אליו (ראה בספר "נודע בשיעורים" עמ' 30 ואילך. אבל ראה שם שאדמו"ר מקאפוסט השפיע עליו ג"כ). נמצאים תיעודים אודות אחדים מתושבי העיירה שביקרו בליובאוויטש, ורשומים שנדבו לחברת "מלביש ערומים" שם, ועל 'תמים' אחד שהגיע מהעיירה - ר' חיים אליעזר ב"ר מענדל דוד גורביץ (בן דוד של המרואיין שבתחילת ההערה).

ראה גם מש"כ בהערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון (גליון תתקעד, עמ' רכה) אודות מנהגי העיירה.

(102) ראה בארוכה בספרו של מר ארקדי שי' שולמן על תולדות העיירה.

(103) בניירותיה של בתו רחל שנולדה באותה שנה, רשום שנולדה בקאליסק. יש היתכנות לומר שנסע לליובאוויטש בשנת ה'תרנ"ב: בפנקס 'מלביש ערומים - ליובאוויטש' רשומים (בדף קעז, א) את הנדבות מהיריד תרנ"ב, וביניהם נמצא "זאב וואלף בהר"צ מקאליסק" שנדב 20 ק'. ייתכן שנפל כאן טעות בפענוח הכת"י (הצילום אינו כ"כ ברור) וצ"ל בהרי"צ. ואם כן הוא, יש לשער שמדובר בהרב רבינוביץ (ע"ד מש"כ בעצמו, ראה לקמן).

אך מידי השערה לא יצא, כי יתכן שמדובר בזאב וואלף ב"ר יצחק מקאליסק אחר. (104) ע"פ מש"כ הרב רבינוביץ (הובא לקמן). לא ברור משם מתי היתה תקופת רבנותו בסוראז, אך אולי יש לדייק מכתבתו (ממאוחר למוקדם) שהיתה לפני רבנותו בליעפלי, בין השנים ה'תר"ס-ס"ה.

ליעפלי

העדות המוקדמת ביותר להימצאותו בליעפלי היא משנת ה'תרס"ו¹⁰⁵. בשנת ה'תרס"ח רשומים בליעפלי (בנוסף ל"הרב מטעם" ר' דובער ב"ר פנחס וואלוסוב), שני רבנים: הרב הזקן ר' דוד שלמה ב"ר זלמן לוריא, והרב הצעיר ר' וואלף בן יצחק רבינוביץ. בשנים ה'תרס"ט-ה'תר"ע רשום הרב רבינוביץ לבדו, ובשנת ה'תרע"ד הוא עדיין רשום שם (יחד עם ר' יוסף בוגאטין)¹⁰⁶. בעת פרשת עלילת הדם היודעה - "משפט בייליס" - בשנת ה'תרע"א, הוא חתם - יחד עם עוד שמונה מאות ושלושה עשר רבנים - על עצומה נגד המשפט¹⁰⁷.

ברשימת כ"ק אדמו"ר הנ"ל מצטט גם מה ששמע בליעפלי:

שמע בליעפלי משלמה בר' יעקב יעקובסאן¹⁰⁸ שקבל מזקנו ר' דוד ששמע מאדה"ז בסעודת פורים: גילוי דפורים הי' מעין דלע"ל, השם שלם והכסא שלם. ורמז לדבר מדרז"ל ע"פ והי' לה' לשם זו מקרא מגלה, לשם אותיות שלם. ודרז"ל ושמתי כסאי בעילם ג"כ על מאורע פורים. אך

(105) הוא נמצא ברשימת הזכאים להצביע בעיירה בשנת ה'תרס"ו-ז.
(106) ע"פ ספר אודות העיירה ליעפלי, עמוד 18. אלא ששם הוא רשום בשנים ה'תרס"ח והתר"ע, ובשנת ה'תרע"ב כבר אינו רשום, ורק במקום אחד נמצא רשום בשנת ה'תרע"ד.

(107) ע"פ עיתוני התקופה.

(108) גם הוא נמצא ברשימה שבהערה 100.

לא ידוע לנו תאריך לידתו ופטירתו. בארכיון עיירת ריגא נמצאו מסמכי הגירה של בנו ר' נטע ומשפחתו משנת ה'תר"ס, שם רשום שהוא בן 49, היינו שנולד בשנת ה'תר"א. ועפ"י נראה שר' שלמה נולד לערך שנת ה'תק"צ, והי' כבן שבעים וחמש כשהרב רבינוביץ הגיע לליעפלי.

בספר אודות העיירה ליעפלי המצויין לעיל הערה 106, רשום שבשנת ה'תרמ"א הוא ייצג את הקהילה היהודית במועצת העיירה, ובשנת ה'תרמ"ה הי' נציגם ב"בית דין היתומים". מהתואר שלו *мещанин* נראה שלא הי' איש עשיר, אך מ"מ הי' איש מכובד לייצג את הקהילה.

יש להעיר, אשר ברשימה הנ"ל נמצא גם "מאיר בן שמואל געלמאן", שכנראה הוא הרב חיים מאיר ב"ר אברהם שמואל היילמאן [כידוע שאין אות ה"א במבטא רוסי, ולכן הי' רגיל להמירה באות ג'], מח"ס "בית רבי", אשר מוצאו ג"כ מעיירה ליעפלי.

בית כנסת בליעפלי

מחמת שהי' בחו"ל הי' באתכסיא. אמנם לע"ל שיהי' בא"י, יהי' באתגליא.
ע"כ תכ"ד אדה"ז.

האראדאק

לראשונה אנו מוצאים את הרב רבינוביץ בהאראדאק בשנת ה'תרע"ט¹⁰⁹, שם כיהן כרב בביהכ"נ המכונה "בית הכנסת האבן השני" ¹¹⁰. על שם תקופה זו מכונה "הרב מהאראדאק". הוא גר בהאראדאק עד סביבות שנת ה'תר"צ.

כאשר החלה רדיפת הדת תחת השלטון הסובייטי, פעל במס"נ לחיזוק היהדות בהאראדאק וסביבותי'. בסקירה אודות מצב המקואות במדינה בשנת ה'תרפ"ח (שהכין המזכיר ר' חיים ליברמן עבור אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע), הוא מצטט ממכתבי הרב רבינוביץ אודות המצב בד' עירות¹¹¹.

בתחילת שנות ה'תרפ"ה היו שמונה בתי כנסיות בהאראדאק, אך במשך העשור הבא החרמה הממשלה את הבניינים בזה אחר זה. כבר בשנת ה'תרפ"ב ניסו להחרים את בנין ביהכנ"ס המרכזי ("האבן הראשונה"), אך הדבר לא יצא לפועל אז. בשנת ה'תרפ"ד הי' נסיון נוסף להפוך את הבניין למועדון בשביל הצעירים. אך היהודים טענו שיש כבר מועדון בעיירה, ואם יש צורך במועדון שני, הרי שבניין "בית הכנסת האבן השני" - ביהכנ"ס של הרב רבינוביץ - מתאים יותר (כי דלתותיו פתוחות לרחוב ולא לחצר). הדיונים התארכו עד תחילת שנת ה'תר"צ, אז החרמה הממשלה את שני הבניינים. ביהכנ"ס "האבן הראשונה" הפך למועדון, ובית הכנסת "האבן השני" הפך למחסן תבואה¹¹².

(109) ייתכן שכבר הגיע לשם מיד אחרי תקופת כהונתו בליעפלי, בשנת ה'תרע"ד. גם ייתכן שתקופת כהונתו בסוראז' היתה בין תקופות ליעפלי והאראדאק, בשנים ה'תרע"ה-ע"ח, אך ראה לעיל הערה 105.

(110) מתוך רשימת חברי בתי הכנסת בהאראדאק משנת ה'תרפ"ג. הוא שכר את ביתו ברחוב "נעוויל" ממשפחת אלטערמאן (ממחקר מר אלקסי שי' אוסבצוב).

(111) תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית פ"ה, ע"פ מפתח השמות שבסופו. אך צ"ע אם כל הציטוטים אכן ממנו, או מרב רבינוביץ אחר, כי כמה מהמקומות רחוקים מאיזור האראדאק.

(112) ע"פ אתר "שטעטל" אודות העיירה האראדאק. יש לציין, אשר באותה תקופה (תחילת שנת ה'תר"צ) נאלץ הרב רבינוביץ לברוח מהאראדאק בעצמו, כדלקמן.

с п и с о к

531

Церковно-приходского совета, прихода или
повета Витебского уезда Витебской губернии.

Число	Фамилия, имя и отчество	Место жительства в 1914 г.	Состояние	Служба	Принадлежность к обществу	Иные сведения	Время поступления в общество	Примечание
20	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
21	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
22	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
23	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
24	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
25	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
26	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
27	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
28	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
29	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
30	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
31	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
32	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
33	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
34	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
35	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
36	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
37	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
38	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
39	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
40	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
41	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
42	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
43	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			
44	Смольков, Анна Петровна	55	Видебская	Семейная	Семейная			

רשימת חברי "ביהכנס" האבן השני" באראדאק. הרב רבינוביץ מופיע במספר 41

באותה תקופה¹¹³ שלח גלוי' לגיסו, רלוי"צ שמערלינג בציריך, ותוכנה שהוא זומן ל"משרדים" והוזהר, אך לבסוף שוחרר לביתו. בשבת שלאחר מכן ערך "קידושא רבא" כהודי' על כך שהעניין הסתיים בשלום.

ר' שמואל לייב פרוס ע"ה סיפר מזכרונותיו מתקופה זו¹¹⁴:

אירוע מיוחד מרעיד-לב, זכור לי היטב מאותם ימים: הי' זה בחול המועד סוכות כאשר היבסקים הכריזו על אסיפה שתתקיים בבית הכנסת המרכזי של האראדאק. הם הודיעו שכל יהודי העיר מוכרחים להשתתף בה. בלית ברירה, הגיעו כולם, ביניהם הרבה 'זייער פיינע אידן' שאולצו להשתתף באסיפה.

במהלך האסיפה שפכו היבסקים אש וגפרית על היהודים שהמשיכו לשמור מצוות בכל מחיר, ועשו צחוק מהתורה ומכל הקדוש לעם ישראל, ממש הי' קשה לשמוע זאת. הייתי נער צעיר¹¹⁵, אך עדיין אני זוכר זאת היטב. בשלב מסוים, הואילו לתת לרב חיים זאב וואלף הכהן

(113) התאריך לא ידוע בבירור, והגלוי' נאבדה. וחבל על דאבדין. הבא לקמן ע"פ זכרון ר' דוד לייב שי' חייקין, חתן רלוי"צ שמערלינג (נכד רלוי"צ שמוזכר בפנים), שראה את הגלוי'.

(114) נדפס בספר עליו, "ר' מולע", עמ' 24-26.

(115) הוא נולד ביום ח' אלול ה'תרע"ה, והי' בן יג-יד באותו זמן.

ציטוטי מכתבים שנתקבלו מהרב מהאראדאק, בדו"ח שהכין המזכיר רח"ל
עבור אדמו"ר הריי"צ נ"ע, אודות מצב המקוואות בעיירות שונות ברוסיא

האראדאק (רוסיא הלבנה) N 621

...ננעלו שער טבילה ... ואספו הרבה מאות על זה, וע"י מלשינות
החרימה הממשלה הסך הנקבץ. נצרך אלף רו"כ לבנות חדשה, וכ-500
יכולים לאסוף עוד הפעם המותר מבקשים לשלוח.

מושבה 77 אוצאסטאק N 492

...ע"כ אבקש כ"ק אויב זיי קענען אין דעם העלפין אז מיר זאלין קענען
אויסטראייען אמקוה וואלט אן הויבין וועגין דעם ארבעטין, אמרחץ
דארפין אגראדזיאנט אופסטראיען און אמקוה וואלטין מיר אליין צוסטריען
אז איר וואלט און זיין אין דעם צו הילף.

פראסקוראו N 671

...המקוה נסגרה וצריכים למעות לתקן אותה.

קראסנע (אוקראינע) N 660

...ע"ד המקוה זה כששה חדשים אשר נסגרה מחמת חסרון כים ... ישלח
כבודו ויעשה התחלה טובה...

רבינוביץ (שכונה בפי כל "האראדאקער רב") את רשות הדיבור, כדי
ליצור מראית עין של 'שיח פתוח'.

הרב [רבינוביץ] עלה לבימה וראיתי שעניניו זלגו דמעות ממש כמו
ילד קטן בבכיו. הוא ה' איש זקן והייתה לו דמות מרשימה, זקן לבן בעל
אישיות נודעת.

הרב רבינוביץ עלה על הבמה ואמר שהוא לא יחזיק את הקהל זמן
רב 'אני רק אגיד כמה מילים'.

וכך פתח בדברים:

'שמתי לב לכך, שכאשר יוצרים דלי מפח מתכת, מכים בו עם פטיש
מעץ כדי לעצב את צורתו. שאלתי את עצמי מדוע הפטיש הוא מעץ ולא
עשוי מתכת כמו שאר הפטישים? התשובה היא, שכשהפטיש מעץ,
הכאב בהכאת המתכת לא גדול כל כך. אולם אם הפטיש יהי עשוי

מתכת, הרי שכשהוא יכה את הדלי ממתכת - הרעש יהי' גדול פי כמה, כי הכאב גדול עוד יותר, כשסיים את הדברים האלו, ירד מהבמה.

כולם הבינו היטב את כוונתו - אם גוי מכה יהודי, זה פחות כואב, שכן כולנו רגילים בכך. אבל כאשר יהודי מכה יהודי, אז הרעש גדול כי הכאב גדול, הוא כמובן התכוון על היבסקים שיזמו את האסיפה הזאת והיו כולם יהודים.

זמן מה לאחר מכן, נאלץ הרב מהאראדאק לעזוב את העיר ולברוח, הוא הגיע לעיר נעוול, שם מצא את מנוחתו.

התכתבות תורנית

עם כ"ק אדמו"ר

ברשימות כ"ק אדמו"ר ישנם שלשה מכתבים - אשר כ"ק אדמו"ר העתיק לעצמו - שנשלחו אל "הרב מהאראדאק" כמענה למכתביו. המכתבים נכתבו בשנת ה'תרפ"ט, תחת הכותרות: "חנוכה פ"ט", "פורים פ"ט", ו"חג השבועות פ"ט"¹¹⁶.

חנוכה פ"ט

בהתכתבות הסמוכה לחנוכה נסוב הדיון סביב קושייתו הידועה של הבית יוסף: מהו הנס ביום הראשון של חנוכה. הרב רבינוביץ הציע תשובה ששמע בעצמו מחסידי אדמו"ר הצ"צ בשמו, שאם כל השמן הי' כלה בלילה הראשונה - נמצא שהנשאר הוא שמן נס, והתורה אומרת "שמן זית". ומוכרח שכבר בלילה הראשון לא כל השמן נכלה, וזהו הנס.

בתחילה הרבי מביא סימוכין לזה מלשון הגמרא "והדליקו ממנו שמונה ימים". אבל בהמשך מקשה על זה שתיבת "זית" אינה למעט שמן נס, רק למעט שאר שמנים (ששונים באיכותם) - ולכאורה הי' מותר להדליק בשמן נס. ושולל לומר שמיעוט שאר שמנים ידעינן מתיבת "שמן" (וא"כ תיבת "זית" יכול למעט שמן נס), שהרי בתורה מצינו תיבת "שמן" גם על שאר שמנים.

פורים פ"ט

בסמיכות לפורים דנו בכמה ענינים הקשורים למגילת אסתר. בתחילה הביא הרב רבינוביץ במכתבו כמה אמרות בשם רבותינו הקשורים לחג הפורים, ואח"כ הקשה כמה קושיות במאמרי חז"ל הקשורים למגילת אסתר ובמסכת מגילה. הרבי דן במש"כ, דוחה חלק מדבריו ומשיב על חלקם.

(116) רשימות חוברות קעד (ולפנ"ז בחוברת ג), ו, צו.

"מענה להרב מהאראדאק. חנוכה פ"ט"

"להנ"ל. פורים פ"ט"

חג השבועות פ"ט

בסמיכות לחג השבועות כתב אל הרבי בנושא השקו"ט האם מתן תורה הי' ביום נ' או נ"א ליצי"מ. הרבי הביא רא' מהירושלמי - שמבאר למה בתורה לא נקרא הקרבן בחג השבועות בשם "חטאת", מפני שבו ביום קיבלו את התורה - ששיטתו הוא שקבלו את התורה ביום נ' ליצי"מ. ואח"כ דן בהחילוקים בין הבבלי להירושלמי בנוגע להקרבת השעירים וסיבתם בחג השבועות.

בעל שמועה

מתוך הרשימות למדים אנו כמה פרטים ביוגרפיים אודות הנמען. ברשימה של חנוכה, מביא כ"ק אדמו"ר מתוך מכתב הנמען: "מה שכתב ששמע מחסידי הצמח צדק..." וברשימה של פורים: "ששמע בליעפלי משלמה בר' יעקב יעקובסאן, שקיבל מזקנו ר' דוד, ששמע מאדמו"ר הזקן בסעודת פורים..." ובהמשך מביא עוד: "חסידי קאליסק ספרו בשם השד"ר ר' בעריל אשכנזי, ששמע מהצ"צ..."

כל הפרטים האלו מתאימים להרב רבינוביץ, שנולד בקאליסק כשנה אחרי הסתלקות אדמו"ר הצ"צ והכיר מחסידיו; וכן הכיר אנשים בקאליסק שזכרו את ר' בערל 'קאליסקער' אשכנזי; וגם גר בליעפלי באותה עת עם ר' שלמה יעקובסאן. וראה ב"נספח" לקמן.

נעוויל

כשגברה מלכות הרשעה וההתנכלויות מצדה הפכו לבלתי נסבלים, הוכרח לברוח אל בית בנו בעיירה החסידית נעוויל¹¹⁷.

ברשימה שהכין הרה"ג ר' יהודה הי"ד עבער בשביל אדמו"ר הריי"צ נ"ע אחרי צאתו מבריה"מ בשנת ה'תר"צ, הכוללת שמות תמימים ואנ"ש ומצבם בגו"ר, רשום בו¹¹⁸:

32. הרב ראבינאוויץ מהאראדאק הוכרח לברוח מעירו כי רמזו לו אשר אם ישב עוד יאסרוהו ר"ל, מתגורר בנעוויל.

הרה"ח ר' חיים שניאור זלמן ע"ה שור למד אצלו בהיותו ילד בן תשע שנים בשנת ה'תרצ"ב, ושיתף¹¹⁹ כמה מזכרונותיו אודותיו:

א. הוא למד אצלו נ"ך [אולי גם כתיבה ודקדוק]. ה' לו בגד עליון דק ועדין מיוחד שה' לובש בשעת התפילה וכיו"ב, כדי לקיים "הכון לקראת אלקיך ישראל" (כי בגדו הרגיל ה' טלוא).

ב. בשנת ה'תרצ"ב הוא קיבל מכתב מגיסו [רלוי"צ שמערלינג] בשווייץ, ובו הוא מספר על כך שבנו [ברוך בענדיט] נסע ללמוד בישיבת טעלז, ולומד מסכת נדרים בעז"ה.

אחרית ימי

בספריית ליובאוויטש נמצא תמונה ממנו, שנשלח בחודש אדר שני ה'תרצ"ה אל אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע (נדפס בראש הקובץ). על המכתב רשם המזכיר: נתקבל יום כ"ט אד"ש.

מאחורי תמונה כתב הרב רבינוביץ:

(117) לא ידוע לנו שם הבן שגר בנעוויל.

(118) ב"מ גליון 199 עמ' 53.

(119) הוא שיתף פרטים אלו עם נכדו ר' דוד לייב שי' חייקין, אחרי שהלה התחתן עם בת ר' לוי"צ שמערלינג.

ב"ה. (הללוהו - "בנבל" יע"א)¹²⁰.

יום ג', שהוכפל בו "כי טוב", כ"א
אדר"ש, תרצ"ה. פ' "וישא אהרן את
ידי" וגו' "ויברכם"¹²¹.

בן "חיים" שנה, אני, חיים זאב
וואלף הכהן. (בן פרומא.) ברי"צ כ"ץ,
רבינוויץ. ז"ל.

מקודם רב דהראדוק, ומלפנים
רב דליעפלי, ודסוראז. ועתה לעת
"כזאת"¹²², איני כלום, לא מ"ץ, לא
ד"ץ, אלא כ"ץ¹²³.

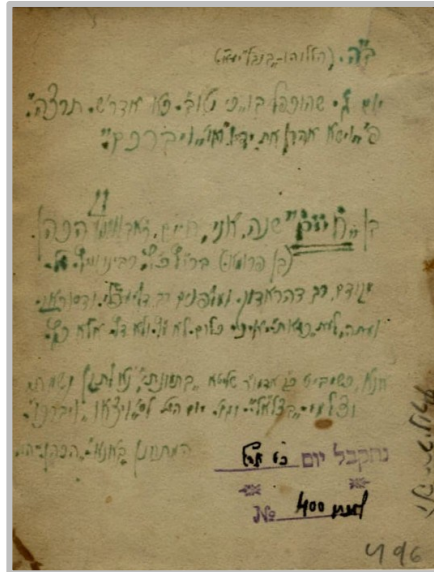
אנא, כשיביט אדמו"ר שליט"א
ב"תמונת", נא לתקן נשמתי וצלמי,
"בצל"אל" וגו'¹²⁴. יום הנ"ל לס'
ו"יצאו" "ויברכו"¹²⁵.

המתחנן ב"אנא"¹²⁶, "הכהן" הנ"ל.

בשלהי חודש מנחם אב ה'תרצ"ה עבר הרב רבינוביץ שבץ מוחי, ופלג גופו
הימני השתתק, רח"ל.

בספריית ליובאוויטש נמצא פ"נ עבורו מחודש אלול, שנשלח מנעוויל לר'
שרגא פייביש זלמנוב בווארשא כדי למסרו לאדמו"ר מהוריי"צ נ"ע:

פ"נ לכ"ק אדמו"ר שליט"א

המכתב מאחורי התמונה, בכתב יד
הרב רבינוביץ

(120) ראה אימרה זו בספר השיחות ה'תרצ"ג עמוד 104 - בשם אדמו"ר האמצעי נ"ע.

(121) פרשת שמיני, פרק ט פסוק כב.

(122) לכאורה מרמז למגילת אסתר פרק ד פסוק יד, היינו לעת צרה.

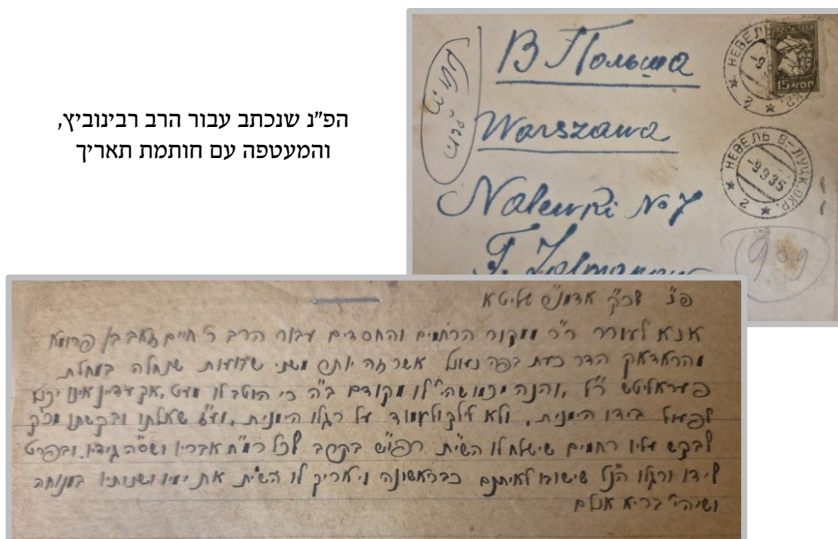
(123) הרה"ת ר' מאיר איטקין ע"ה סיפר את מקורה של האמרה ששמע מחסידים
בנעוול (והיתה שגורה על לשונו): 'א' שלח שאלה לאדמו"ר הצמח צדק, וחתם "ד"ץ ומ"ץ
דק"ק הארקי". אדמו"ר הצ"צ ענה על מכתבו בתיבה אחת "לא". חסידים אמרו שמענה
הצ"צ הי' לא רק תשובה על השאלה, אלא גם כאומר "לא מ"ץ ולא ד"ץ ולא ק"ק ולא
הארקי". (מפי הרה"ת ר' חשנ"ז שי' (ברי"י ע"ה) איטקין).

(124) נראה כרמז למילת בצלמי - "בצל(-)אל". ואולי הכוונה שצלמו יהי' בצל הרבי.

(125) שם, פסוק כג.

(126) מרמז לנוסח תפילת כה"ג ביוה"כ: "אנא השם... אנא בשם..."

הפ"נ שנכתב עבור הרב רבינוביץ,
והמעטפה עם חותמת תאריך

אנא לעורר ר"ר ממקור הרחמים והחסדים עבור הרב ר' חיים זאב בן פרומא מהראדאק הדר כעת בפה נעוול אשר זה יותר משני שבועות שנחלה במחלת פעראליטש ר"ל, והנה מכמו שהי' לו מקודם ב"ה כי הוטב לו מעט, אך עדיין אינו יכול לפעול בידו הימנית, ולא לילך ולעמוד על רגלו הימנית. וע"ז שאלתו ובקשתו מכ"ק לבקש עליו רחמים שישלח לו השי"ת רפוא"ש בקר[ו]ב לכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ובפרט לידו ורגלו הנ"ל שישבו לאיתנם כבראשונה ויארץ לו השי"ת את ימיו ושנותיו במנוחה ושיהי' בריא אולם.

בפנקס אגרות לרוסיא בכת"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מחדשים חשון-כסלו ה'תרצ"ו¹²⁷, ישנן כמה אגרות לאנ"ש מנעוויל, ובשולי הגליון ישנן הוראות למזכירו רח"ל ע"ה לדרוש אודות מצב בריאותו של הרב מהאראדאק.

אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע (חשון-כסלו ה'תרצ"ו)

ד'מח

השי"ת יחוס וירחם ויעזרהו בהמצטרך לו ויהי' עבד ד' יזמין השי"ת לאמו תחי' ולו את פרנסתם בריוח ובמנוחה בגו"ר.

(127) על הגלוי' של פ"נ הנ"ל כתב רח"ל "הושב כ"ה אלול", אבל לע"ע לא מצינו אגרת מתאריך זה.

בשוה"ג נרשם: "רח"ל שי' לדרוש מה מצב בריאותו של הרב ראבינאוויץ שי' מהאראדוק".

ד'סח

גרשון דוב, נעוועל

השי"ת יחוס וירחם ויעזור בכל המצטרך לו ולב"ב שי' בגו"ר יפרוש בשלום הקרובי שי' ויגיד להם ברכתי בגו"ר.

בשוה"ג נרשם: "רח"ל שי' ישאל על אודות הרב ראבינאוויטש שי' מהאראדאק".

ד'קלו

ת"ל אשר הוטב בריאות זוג' תי' השי"ת יחזק את בריאותה בריאותו ובריאות ילידיהם שי' ויגדלום לתו' חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריחה. מה שלום הרה"ג מהאראדאק שי'.

פטירתו

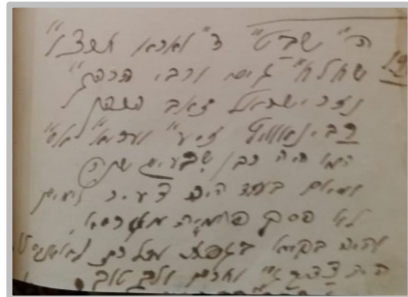
הרב רבינוביץ נפטר ביום ה' שבט ה'תרצ"ו בנעוועל, ושם מ"כ.

כת"י גיסו ר' לוי"צ שמערלינג מציריך אודות פטירתו:

ה' שבט ד' וארא תרצ"ו שחל"ח גיסי ורבי הרה"ג נזר ישראל זאב הכהן רבינאוויץ זי"ע ועכ"א א"ס.

הוא הי' כבן שבעים שנה, ומיום בעוד הי' צעיר לימים לא פסק פומי' מגירסא, והי' בקיא בגפ"ת וכל רז לא אניס לו.

הי' צדיק ג' וחכם ולב טוב.

נספח:

זיהוי הרב רבינוביץ

כנמען הרשימות

כך כתבו העורכים בהערה בתחילת הרשימות, כאשר יצאו לאור לראשונה. אולם, בהמשך העיר ר' פסח צבי שי' שמערלינג ב'הערות וביאורים' (אה"ת), גיליון תשס"ו, כי סביר יותר שמדובר בהרה"ג ר' יוסף דוב ע"ה קסטל, ששימש כמו"צ בעיירה האראדאק אחרת, שליד מינסק. סברה זו התבססה על מה ששמע בשעתו מהת' רי"מ קזמינסקי ז"ל, שהרב קסטל הכיר את כ"ק אדמו"ר בריגא (בעוד שלא ידוע על היכרות בין הרב רבינוביץ לכ"ק אדמו"ר). סברה זו אומצה על ידי עורכי הספר 'שנים ראשונות' (פרק ה', הערה 242 בהרחבות).

אך לכאורה מסקנא זו אינה נכונה (עכ"פ מחמת סברות הנ"ל). שהרי הרב קסטל רק יצא מרוסיא לריגא אחרי שאדמו"ר הריי"צ כבר עזב לביקוריו באה"ק ובארצה"ב ביום כ"ב תמוז ה'תרפ"ט (ראה כפ"ח גליון 704 עמוד 40 (אודות הרב קסטל), קטע המתחיל "הרבי ריי"ץ כבר לא הי' בריגה...") [אכן צ"ב בדיוק הפרטים שם. אך מ"מ לא ידוע לנו בבירור שכן הגיע לפני חנוכה ה'תרפ"ט]). ורק בתשרי ה'תר"צ, כאשר כ"ק אדמו"ר הנהיג את עדת החסידים בריגא (ע"פ בקשת אדמו"ר הריי"צ), הכיר את כ"ק אדמו"ר לראשונה (ראה במכתבי-יומניו של הרה"ח ר' אליהו חיים ע"ה אלטהויז: "...הי' מחמשה עד ששה מנינים, לבד הנשים והטף אשר מגיע ג"כ לשלשה מנינים כן ירבו. נוסף על הבע"ב חשובים מאשתקד. ה"ה. הרב מהאראדאק עם בניו הנוסעים לארה"ב...") [אך הפיענוח בתשורה קסטל, י"ד כסלו ה'תשפ"ד, כאילו הרב קסטל כבר הי' בריגא אצל אדמו"ר הריי"צ נ"ע בתשרי ה'תרפ"ט, אינה נכונה. ברור שתיבות "נוסף על הבע"ב חשובים מאשתקד" הם מאמר המוסגר, ומתיבת "ה"ה" חוזר למנות משתתפי אותה שנה)].

נמצא, שבשעת כתיבת הרשימות הי' הרב קסטל עדיין ברוסיא, ועדיין לא ידוע לנו על היכרות שלו עם כ"ק אדמו"ר. א"כ אין יתרון לזהותו כהנמען יותר

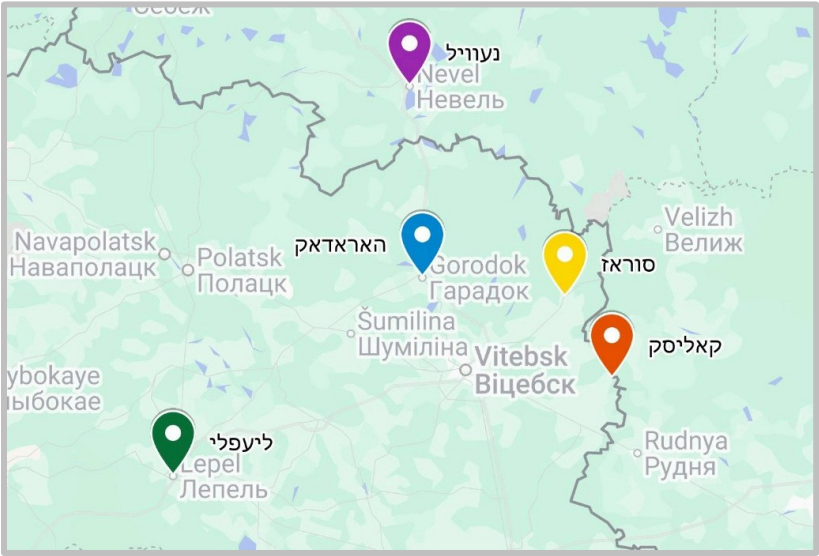
מהרב רבנוביץ, ואדרבה - הוא הכיר את כ"ק אדמו"ר לראשונה רק בתשרי ה'תר"צ. ויש לבחון את הנושא מחדש.

וע"פ דברי ימי חייו של הרב רבינוביץ, (א) הקשורים עם כל המקומות והאנשים המוזכרים ברשימות אלו - היותו יליד קאליסק, ושימש ברבנות בליעפלי - לא רק האראדאק, (ב) גילו המבוגר מהרב קסטל, המתאים יותר להיכרות עם חסידי הצ"צ - יש להעדיף לזהות אותו כהנמען הנכון. וכ"כ ר' ישראל שי' ברדה בהערות וביאורים גליון א'רנ.

וייתכן לומר, שהסיבה למה הופסקו הרשימות-מכתבים אליו אחרי ה'תרפ"ט, הי' מפני שברח אז מהאראדאק.

הרב קסטל	הרב רבינוביץ	
כן. (קיץ תרפ"ח היו ברוסיא, תשרי תר"צ היו בריגא)	כן, בהאראדאק	חי בשנת תרפ"ט
האראדאק ע"י מינסק	האראדאק ע"י ויטעבסק	רב בהאראדאק
ברשימות רא"ח אלטהויז ומפי רי"מ קאזאמינסקי (אבל לאו דוקא שכך הי' מכונה)	באגרות אדמו"ר הריי"ץ כרך י"א; מפי ר' מולע פרוס; וכן הי' מכונה בפי ר' שנ"ז שור; וכן נרשם גם ע"ג צילום תמונתו	מכונה "הרב מהאראדאק"
אולי, נולד תרמ"ט ונתקרב לחב"ד רק בשנות תר"ס (או שנות תר"ע)	כן, נולד תרכ"ו-ז וגדל בסביבה חב"דית	שמע מחסידי הצ"צ
לא ידוע	נולד וגדל ונישא שם עד תרנ"ט	שמע מחסידי קאליסק
לא ידוע	שניהם גרו בליעפלי באותו זמן (במפקד תרס"ו מוצאים אנו שניהם גרים בליעפלי)	שמע בליעפלי מר' שלמה ב"ר יעקב יעקובסאן

למה הופסקה ההתכתבות?	אולי מפני שהוכרח לברוח בתחילת תר"צ בנעויל מחמת הרדיפות (כנזכר ברשימת ר"י עבער. וכן גם בזכרונות ר"ש פרוס ור' שנ"ז שור - ללא פירוט השנה)	אולי מפני שנסע מריגא לארצה"ב
כללות	א. לא ידוע על קשר בינו לכ"ק אדמו"ר ב. איפה המכתבים? למה לא סיפר למשפחתו על זה?	א. צ"ב מתי הגיע לריגא ששם הכיר את כ"ק אדמו"ר לראשונה (רי"מ קאזאמינסקי) ב. איפה המכתבים? למה לא סיפר למשפחתו על זה?

תחנות חייו של הרב רבינוביץ

לזכות

החתן הרה"ת ר' לוי יצחק שי'

והכלה מרת חנה תחי'

גרינברג

לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

ח' מרחשון ה'תשפ"ז

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' שניאור זלמן וזוגתו מרת אסתר שיחיו גרינברג

הרה"ת ר' פסח צבי וזוגתו מרת דבורה שיחיו שמערלינג

ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' שלמה וזוגתו מרת שפרה שיחיו גלפרין

הרה"ח ר' עקיבא וזוגתו מלכה שיחיו שמערלינג

מרת לאה תחי' קליין